

Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2001-2003 Yılı Saptamalarının Değerlendirmesi

Neşe ATİK*/ Zeynep KOÇEL ERDEM*

ANAHTAR SÖZCÜKLER/ KEYWORDS

Ören yeri, höyük, sığ yerleşim, nekropol, mezar (tümülüs, Karya tipi, kaya, sandık, lahit, ev tipi, anıt, urne, pithos), antik yol, kutsal alan, tapınak, kilise, işaretlenmiş kayalar, taş ocağı, su yapıları, kale, kule, işlik, dokumacılık.

Ancient sites, mound, flatt settlement, necropolis, grave (tumulus, Carian type, rock-cut, cist, sarcophagus, monument, urn, pithos), ancient road, sanctuary, temple, church, inscribed rock faces, stone quarry, water systems, fort, tower, workshop, weaving.

ÖZET/ SUMMARY

Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür Sektörü (TÜBA-TÜKSEK) Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamında yapılması öngörülen arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışmaları TÜBA tarafından seçilen pilot bölgelerden Denizli'nin Buldan ilçesinde 2001 yılında başlatılmıştır.

2001-2003 yılı çalışmaları sonucunda, Buldan'ın en iyi koruna gelmiş ören yerinin Apollonia/ Tripolis olduğu, bazı ören yerlerinin ise Yeni Çatak, Aktaş örneklerinde olduğu gibi modern yapıların altında kaldığı, kısmen tahrip olduğu, kısmen de örtüldüğü görülmüştür. Bozdoğan, Doğan köy ve Oğuz gibi bazı ören yerleri de yok olma derecesinde tahrip olmuşlardır.

Buldan'ın Prehistorik devirlerden (Çıralı Taş Devri/ Neolitik Devir - Tunç Devri) itibaren iskân edildiği birçok yerde saptanmasına karşın, höyüklerin çok az sayıda olduğu anlaşılmıştır.

Antik yerleşimler çoğunlukla "sığ yerleşim" olarak adlandırılan, incelmış kültür katlarının saptandığı,

The Cultural Inventory Project was started in 2001 by TÜBA-TÜKSEK, and the area around the town of Buldan in Denizli Province was selected as one of the pilot regions. The aim of the project is to document all items of archaeological and cultural heritage and to transfer this data to the main cultural inventory data program. The archaeological research around Buldan was carried out by the department of Classical Archaeology at Mimar Sinan Fine Arts University (MSGSU).

Work carried out in 2001-2003 has indicated that some ancient cities of the Buldan region such as Apollonia/ Tripolis are well preserved, but some are badly damaged as in the case of Yeni Çatak and Aktaş. Other settlements such as Bozdoğan, Doğan köy and Oğuz have almost completely disappeared.

The region of Buldan was first settled during the prehistoric period (Neolithic - Bronze Age), but mounds are rare. There are other low-mound or

* Doç. Dr. Neşe ATİK (Proje Yürütücüsü); Yrd. Doç. Dr. Zeynep KOÇEL ERDEM (Proje Yürütücüsü Yardımcısı) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSU) Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, İSTANBUL

bazen uzun, bazen de kısa süreli iskânın söz konusu olduğu yerlerdir. Bu yerleşimler büyük anıtsal taş yapılardan yoksun, yapılaşmanın da yoğun olmadığı yerleşimlerdir. Söz konusu bu yerleşim alanları, yüzeyde bulunan çanak çömlek, taş aletler gibi küçük buluntuların yardımıyla saptanarak tarihlenmektedir. Bölgede yürütülen arkeolojik yüzey araştırmaları sonucunda Buldan'da Apollonia/ Tripolis kentinin çevresinde kasaba nitelikli birkaç yerleşimle, çok sayıda köy nitelikli "sığ yerleşimin" yer aldığını söylemek mümkündür.

Sığ yerleşimlerin sayısının Roma Devrinin son döneminde arttığı, mevcut iskân alanlarına yeni iskân alanlarının da eklendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu devirde zenginliğin söz konusu olmadığı, bulunan kaba, yalın çanak çömleklerden ve yine kaba, şekilsiz taş levhalarla yapılmış sandık mezarlardan anlaşılmaktadır. Çoğu kaçak kazılarla soyulmuş olan bu mezarlarda cam kap, cam bilezik, bakır küpe, pişmiş toprak kandiller gibi fakir mezar buluntularının ele geçtiği anlatılmaktadır.

Buldan'da yaygın bir mezar tipi olan sandık mezarların yanı sıra çağlar boyu farklı gömüt geleneklerinin benimsendiği ve zaman zaman farklı mezar türlerinin (pithos, urne, Karya tipi) aynı nekropol alanında kullanıldığı anlaşılmıştır.

Buldan'da fakir yerleşimlerin yanı sıra az sayıda kaliteli çanak çömleğin bulunduğu, yaşam seviyesinin yüksek olduğu anlaşılan Roma Devrinin ilk dönemine ait villalar da (villa rustica) saptanmıştır. Yine az sayıda Bizans kalesi ve yerleşimi bulunmuştur.

Çalışmalar günümüzde Denizli'nin dokumacılığıyla ünlü Buldan ilçesinin bu dokumacılık geleneğinin çok eskilere dayandığını ve günümüzden en az bin beş yüz yıl önce var olduğunu da göstermiştir.

Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamında yapılan yüzey araştırmalarının yanı sıra büyük ölçüde turizm potansiyeli olan Apollonia/ Tripolis ören yerinde bilimsel yayın ve gezi rehberi çalışmalarına başlanmıştır. Kalıntıların elektronik teodolit ile yapılan mimari ölçümleri büyük ölçüde tamamlanmış ve söz konusu veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ayrıca ziyaretçilerin yapı kalıntılarını algılayabilmeleri için bir gezi yolu da planlanmaktadır.

GİRİŞ

2000 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGÜ) Araştırma Fonunun olanaklarıyla başlatılan Denizli ve Aydın illeri yüzey araştırmaları, 2001 yılında Türkiye Bilimler Akademisi - Türkiye Kültür

flat settlements of either short or longer-term use, generally with eroded the cultural layers. These settlements do not have monumental architecture or very dense habitation. Surface finds of ceramics and stone tools help date these sites. The results of the archaeological survey indicated that the ancient city of Apollonia/ Tripolis had a number of satellite towns and villages in its periphery. The number of settlements increased during the Late Roman Period, but as indicated by the surface yield of pottery and poorly preserved architectural remains they were not very prosperous settlements. The lack of wealth is indicated by plain, coarse wares and by simple, shapeless cist graves made with stone slabs. Most of these graves were robbed, but some glass vases, glass bracelets, copper earrings, and clay lamps have survived. As for the grave types, cist graves were common around the Buldan region. Along with the cist graves, different burial customs and grave types such as pithos, urn, and Carian type were sometimes used even within the same necropolis.

In addition to these settlements, there were other buildings that were richly ornamented and yielded fine wares. They are interpreted as villas (villa rustica) of the Early Roman Period. Few settlements or forts dating to the Byzantine Period were found.

During the archaeological research, it revealed that the cloth weaving of Buldan had a long tradition dating back at least 1500 years ago.

Apollonia/ Tripolis is the only example in this area of a great metropolis that has a touristic value because of its well preserved monumental buildings such as the theatre and the bath. Apollonia/ Tripolis is being studied as a long-term and multifaceted project by the department of Archaeology of Mimar Sinan Fine Arts University (MSGÜ). The final objective of this study is to produce a scientific publication and also a guidebook. Most of the buildings have been measured by total station and transferred to the digital database. A new tour itinerary through the ancient city is also being planned.

Sektörü (TÜBA-TÜKSEK) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter sistemiyle yürütülmüştür. 2002 yılında TÜBA desteğiyle, Türkiye Kültür Envanteri pilot bölgelerinden olan Buldan'da (Denizli) arkeolojik kültür

varlıkları envanterine ağırlık verilmiş ve ilçenin yaklaşık yüzde ellisi taranmıştır. 2003 yılında da TÜBA ve MSGSÜ'nün desteğiyle, Denizli ve Aydın illerinde çalışmalara devam edilmiş, Denizli'nin Buldan ilçesindeki çalışmalar tamamlanmıştır.

2003 yılında 1 Eylül - 5 Ekim tarihleri arasında Denizli ve Aydın illerinde çalışılmış, Buldan'daki arazi çalışmaları ise 9 Eylül - 5 Ekim 2003 tarihleri arasında yapılmıştır.

Buldan arkeolojik kültür varlıkları envanteri arazi çalışmaları için 2001-2003 yıllarında, büro çalışmaları ve arazide çalışılmayan günler hariç toplam 50 günlük bir çalışma gerekmiştir.

TÜBA-TÜKSEK girişiminin bir parçası olarak Buldan'daki arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışmalarının yanı sıra Yenicekent kasabesindeki Apollonia/ Tripolis kentinde de ölçüm ve saptama çalışmaları sürdürülmüş; yerleşimin yüzeyde görülen yapılarının yüzde yetmişinin elektronik teodolit yardımıyla ölçümleri tamamlanmış ve 2002 yılında sayısallaştırılan topografik plan üzerine işlenmiştir.

2003 yılında MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri ve öğrencilerinden oluşan ekibe Doç. Dr. Neşe Atik proje başkanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi, Yrd. Doç. Dr. Zeynep Koçel Erdem başkan yardımcısı olarak, araştırma görevlileri Kenan Eren, Murat Özgen, Filiz Dönmez Öztürk, öğrenciler Melih Aktekin, Ülkü Bayrak, Zeynep Özgü Çelikel, Simge Egeci, Sevgi Gerçek, Ayşe Pınar Gönüler, Bilgen Kuş, Nurcan Özer, Emine Çiğdem Temur ekip üyesi olarak katılmışlardır. Ayrıca MSGSÜ Şehir Bölge Planlama Bölümü araştırma görevlileri Rifat Akbulut ve Seher Başlık, Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) Mimarlık Bölümü Arş. Gör. Tayfun Gürkaş ve YTÜ Harita Mühendisliği Bölümü öğrencisi Ertan Toprakal, Apollonia/ Tripolis kenti ölçümlerinde görev almışlardır.

Buldan'daki çalışmalar sırasında Yenicekent'teki Belediye Otelinde kalınmış¹, ekibimize tahsis edilen mekânlar konaklamanın yanı sıra araziden toplanan çanak çömlek, taş alet gibi küçük buluntuların çalışılmasına ve toplanan bilgilerin bilgisayar ortamına aktarılmasına olanak vermiştir.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Çalışma ekibinin bir kısmı (9/ 10 kişi) arazi çalışmalarını sürdürürken, bir kısmı da (4/ 5 kişi) bir gün önce toplanan çanak çömlek, taş alet gibi küçük buluntulara ilişkin çalışmaları sürdürmüş, toplanan bilgilerin bilgisayar ortamına aktarılmasını sağlamıştır.

Arazi çalışmalarında TÜBA Arkeolojik Kültür Varlıkları Belgeleme Grubunun oluşturduğu envanter fişleri kullanılmıştır. Arazide doldurulan basılı fişler (lev. 1: şek. 1), ertesi gün "Access" programı ile şe-

killendirilmiş envanter fişleri² kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır (lev. 2-4). 2002 yılında yayınlanan "Fiş Kullanım Kılavuzu"na, 2003 yılında bazı değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır³ (lev. 5-6).

Saptanan ören yeri, höyük, nekropol ya da tapınak gibi tekil kalıntıların buluntu yerleri GPS (Global Positioning System) aracı yardımıyla (x, y, z değerleri) belirlenip envanter fişlerine kaydedilmiş ve 1/25000 ölçekli harita paftalarına işlenmiştir (lev. 7: şek. 7-8). Bu çalışmaların yanı sıra buluntuların renkli saydam, dijital fotoğraf ve video ile belgelenmeleri de yapılmıştır.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE SAPTAMALAR

Buldan ilçesinde 2001 yılında başlatılan ve Taş Devrinden Bizans Devri sonuna kadar arkeolojik kültür varlıklarının belgelendiği yüzey araştırmalarında, ilçe ve çevresinde az sayıda ören yeri ve höyük, buna karşılık kültür katları incelenmiş olan çok sayıda sığ yerleşim⁴ ve nekropol bulunduğu dikkati çekmiştir. Çalışmaların tamamlandığı 2003 yılında elde edilen sonuçlar ilk saptamaları doğrular niteliktedir.

Ören yerleri içerisinde, Yenicekent kasabesindeki Apollonia/ Tripolis (env. no: L21A001) dışındaki yerleşimler çeşitli nedenlerle zor algılanabilecek durumdadır. Söz konusu ören yerlerinin bazılarında Yeni Çatak Gavurdamı (env. no: M21A011) örneğinde olduğu gibi modern yerleşimin antik yerleşimi örttüğü ya da Oğuz Kurtbaba ören yerindeki (env. no: L21A103) gibi yerleşimin tamamıyla tarım arazi haline getirildiği saptanmıştır. Tahribat nedeniyle turizm potansiyelini tamamen kaybetmiş bu yerlerde büyük, mermerden mimari parçalar ve antik çanak çömlek parçaları dışında görülebilecek kalıntılar çok sınırlıdır. En iyi koruna gelmiş ören yeri, modern Yenicekent yerleşiminden 1 km uzaklıkta olan Apollonia/ Tripolis'in yapılarının çoğu 2-3 m yükseklikteki erozyon tabakasının içinde kalmış olmakla beraber, hamam (Yegül 1992: 273 vd.), stadion gibi büyük kamu binaları algılanabilmektedir⁵. Arkeolojik kazılarla, yörenin tarihçesine ışık tutabilecek ve turizme katkısı olabilecek bu antik yerleşimde, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamında çalışmalar sürdürülmektedir⁶.

Buldan ilçesindeki saptamaların yaklaşık yüzde doksan beşi yenidir ve bu durum, tahribatın yoğun olduğu bölgede, koruma için şart olan tescile bir altyapı oluşturması açısından da önemlidir.

Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Geometrik devirlere ait yerleşimlerin varlığı, bölgenin iklim ve bitki örtüsünün o devirlerde yerleşime uygun olduğunu göstermektedir. Buna karşılık Demir Devri ve Klasik Devire ait çok az buluntunun olması, Hellenistik Devire ait sınırlı buluntuların ele geçmesi, bölgenin tarihçesinin yeterince bilinmemesine neden olmaktadır. Bul-

dan ve çevresinin Roma Devrinden itibaren yoğun bir şekilde iskân edilmeye başlandığı, en yoğun yerleşimlerin ise Roma Devrinin son dönemine ait olduğu anlaşılmıştır.

ÖREN YERLERİ

Apollonia/ Tripolis ören yeri (env. no: L21A001) (Buckler ve Calder 1939: 19 vd.; Keil 1939: 203; Ceylan 1995a: 159-171; Ceylan 2000: 83-85; Koçel Erdem 2003: 380-389) Lykos nehrinin (Çürüksu) suladığı verimli vadinin⁷ en önemli kentlerinden biridir (lev. 13: res. 35-36; lev. 15: res. 50). Apollonia/ Tripolis dışında, Antikçağ'da önemli ve görkemli oldukları, yüzey bulgularından anlaşılan yerleşmelerden bazılarının, bilimsel çalışmalara veri olabilecek birçok özelliği günümüzdeki yoğun tahribat nedeniyle tamamıyla kaybolmuştur⁸. Bu bağlamda 2001 yılında saptanan Bozalan Kırbıyık öreni (env. no: L21A005) mimari kalıntıları, kireç ocaklarında yakılarak büyük ölçüde yok edilmiş, günümüzde tarım arazisi olarak kullanılan bir yerleşimdir (Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 16: res. 1; Atik ve Koçel Erdem 2003: 11). Bozalan Kırbıyık örenindeki antik kentten kalan mermer mimari parçalar ise geniş bir alana yayılmıştır⁹. Söz konusu yerleşimde ele geçen çanak çömlek parçaları, burada Hellenistik Devirden Roma Devrinin son dönemine kadar kesintisiz bir iskânın varlığını kanıtlamaktadır. Yerleşimin büyük ölçüde tahrip olmuş nekropolünde (env. no: L21A00501) de küçük tümülüs mezarlar (lev. 11: res. 22) ile sandık mezarlar saptanmıştır. 2003 yılında bulunan Oğuz Kurtbaba ören yeri (env. no: L21A103/ lev. 8: res. 1-2) ise günümüzde tesviye edilerek bağ haline getirilmiş, geniş alana yayılmış bir yerleşimdir. Yakın zamana kadar insan boyunu aşan kalıntılara sahip olduğu belirtilen bu yerleşimde Roma Devrine ait birkaç mimari parça (arşitrav, sütun başlığı vb.) ve MÖ 1. yüzyıl - MS 7. yüzyıl arasındaki döneme ait bol miktarda çanak çömlek parçası görülmektedir.

Neredeyse tamamen yok olmuş bu yerleşimlerin dışında, üzerinde modern yerleşimin yer alması sonucu ya da ağaç dikimi nedeniyle tahrip olmuş bazı ören yerleri ise arkeolojik kazılarla bilimsel verilere ulaşılması mümkün olan yerlerdir. Bu bağlamda 2001 yılında saptanan, heyelan nedeniyle Eski Çatak köyünün taşınmış olduğu Yeni Çatak Gavurdamı Mevkiindeki ören yeri (env. no: M21A011) ve nekropol alanı (env. no: M21A01101) (Atik ve Koçel Erdem 2003: 8, lev. 6: res. 1-2), yeni yapılar nedeniyle kısmen tahrip olmakla beraber, Hellenistik ve Roma devirlerine ait yüzey bulguları, buranın bilimsel açıdan değer taşıyan, büyük bir antik yerleşim alanı olduğunu göstermektedir.

2003 yılında saptanan Çamköy Köyiçi (env. no: L21A066) de Yeni Çatak Gavurdamı gibi, üzerinde modern köy yerleşimi olan bir ören yeridir. Köy için-

de inşaatlar sırasında tesadüfen ortaya çıkarılan, bir kısmı büyüklükleri nedeniyle buldukları yerde bırakılan ve uzunlukları yaklaşık 2.5 metreyi bulan düzgün blok taşlar, anıtsal yapıların varlığına işaret etmektedir. Çamköy'ün 1.5 km güney doğusunda, Delikkaya Mevkiindeki su yoluna (env. no: L21A067) ait, büyük tünelin (lev. 16: res. 51) yanı sıra Roma Devrine ait çanak çömlek parçalarının görüldüğü alanda tamamen yok edilmiş sandık mezarların varlığı da saptanmıştır.

Günümüzde orman arazisi olan, Curalar Kırandamı Göktarla da (env. no: L21A095) Roma Devrinin son dönemine ait çok sayıda çanak çömlek parçasının ele geçtiği bir yerleşim alanıdır. Ağaçların arasında kalan, birçok yapıya ait kalıntılar ve araziye dağılmış yapı taşlarından yerleşimin, orta boy bir ören yeri olduğu anlaşılmaktadır (lev. 8: res. 5). Curalar Kırandamı Göktarla yakınında, yine yapı kalıntılarının görüldüğü Derbent İltanlı (env. no: L21A097) daha geniş alana yayılmış bir ören yeridir (lev. 8: res. 3). Pişmiş topraktan su künkleri, döşeme levhaları ve kiremitlerin de ele geçtiği yerleşimde Roma Devrine ait çanak çömlek parçaları bulunmuştur.

SİĞ YERLEŞİMLER

Buldan'da, yukarıda belirtilen yapı kalıntıları algılanabilen ören yerleri dışında, kırsal karakterli, daha küçük ve kültür katları incelmış siğ yerleşimler sayısı çok daha fazladır.

Uzun süreli iskân edilmiş siğ yerleşimler

Yüzeyde yapı kalıntıları görülmeyen, ama taş aletler, çanak çömlek parçaları, figürinler, sikkeler gibi küçük buluntuların yardımıyla, farklı devirler hakkında bilgi edinilen siğ yerleşimlerin en eskisi Neolitik Devire (Cıralı Taş Devri) aittir. 2001 yılı çalışmalarında saptanan Bozalan Gavurdamı (env. no: L21A006) (Kalkolitik ve Tunç devirleriyle, Roma Devrinin son dönemleri) (Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 19: res. 1), 2002 yılında saptanan Doğan köy Softalar Makif (env. no: L21A038) (Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Roma devirleri), Derbent Çaltılı (env. no: L21A042) (Kalkolitik Devrin sonları, Tunç, Geometrik, Hellenistik ve Roma devirleri) ve Doğan köy Çolaklar Delialı (env. no: L21A039) (Tunç, Geometrik, Hellenistik, Roma devirleri) siğ yerleşimlerinde, bölge tarihinin ilk dönemlerine ışık tutan küçük buluntular ele geçmiştir.

2003 yılı çalışmalarında da günümüzde tarla olarak kullanılan Karaköy Tekeliler Karıncalı'da (env. no: L21A092) Kalkolitik Devirin sonlarıyla Tunç Devrinin ilk dönemlerine ait kültür katlarına ilişkin çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Söz konusu arazide, ayrıca Roma Devrinin sonuna ve Osmanlı (?) Devrine ait çanak çömlek parçaları ile arazi tesviyesi sırasında yok edilen sandık mezarlara ait, yerel halkın "kayrak taş" olarak adlandırdığı, düzgün olmayan taşlar gö-

rülmektedir. Kalkolitik Devirin son dönemine ait çanak çömlek parçaları bulunan bir başka sığ yerleşim alanı da Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Kabağaçlı Mevkiindedir (env. no: L21A085/ lev. 8: res. 7-8). Bu yerleşimde ayrıca Tunç ve Demir devirleriyle Roma Devrinin son dönemine ait çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Eski Derbent höyüğün kuzeyindeki tarlada (env. no: L21A117) da Tunç, Hellenistik ve Roma devirlerine ait çanak çömlek parçaları bulunmuştur (lev. 8: res. 4).

Hellenistik Devirde iskân edilmiş sığ yerleşimler

Bölgede uzun süreli iskân edilen ve birçok kültür katı olan yerleşimlerde ve sadece birkaç yüzyıl iskân edilmiş alanlarda, 2002 yılında Hellenistik Devir yerleşimleri nadiren saptanmıştır: Türübey Ballıbelen Çamiçi (env. no: L21A054), Doğanköy Yel Değirmeni (env. no: L21A041), Dımbazlar Işıklar Kula Tarlası (env. no: L21A021) (Atik ve Koçel Erdem 2003: 8, lev. 7: res. 1, lev. 23: res. 1). Bu bulgular Hellenistik Devirde Buldan ve çevresinin parlak bir dönem yaşamadığını göstermektedir.

2003 yılında, tarla görünümündeki arazilerde bulunan çanak çömlek parçalarının incelenmesi sonucunda sadece iki yerde Hellenistik Devir kültür katları saptanmıştır; Beyler Kösetepesi'nde (env. no: L21A074) ele geçen gri hamurlu ince çeperli, bazıları siyah parlak astarlı bantlarla süslü olan, az sayıdaki çanak çömlek parçası ve Beyler Kadıbağları'nda (env. no: L21A075) bulunan MÖ 1.-2. yüzyıllara ait yalın, astarlı çanak çömlek parçaları bu arazilerde çok önemli olmayan, kısa süreli yerleşimlerin varlığına işaret etmektedirler.

Hellenistik ve Roma devirlerinde iskân edilmiş sığ yerleşimler

2002 yılında, sadece Hellenistik ve Roma devirlerinde iskân edildiği saptanan Türübey Ballıbelen Çamiçi (env. no: L21A054), Doğanköy Yel Değirmeni (env. no: L21A041) ve Dımbazlar Işıklar Kula Tarlası (env. no: L21A021) sığ yerleşimlerine (Atik ve Koçel Erdem 2003: 8 vd., lev. 7, res. 1, lev. 23, res. 1), 2003 yılındaki çalışmalarda Kırandamı Curalar Ayaklı Tepetarla (env. no: L21A084/ lev. 8: res. 6) da eklenmiştir. Yüzeyde bulunan çanak çömlek parçalarına göre bu alan, Hellenistik Devirin son döneminden Roma Devrinin son dönemine, MS 7. yüzyıla kadar kesintisiz iskân edilmiştir. Yüzeyde, söz konusu devirlere ait bol miktarda çanak çömlek parçası ve cam eşya gibi küçük buluntuların yanı sıra tuğla ve kiremit parçaları gibi mimari kalıntılara da rastlanan bu sığ yerleşim dar bir alana yayılmıştır. Bozalan Çirişlitepe'de (env. no: L21A108) Kırbıyık Nekropolünün batısındaki tarlada Hellenistik Devire ait parlak astarlı çok az sayıda çanak çömlek parçasının yanı sıra MS 4.-5. yüzyıllara ait bol miktarda çanak çömlek parçası bulunmuştur.

Roma Devrinde iskân edilmiş sığ yerleşimler

Bölgede, Roma Devrinde MÖ 1.- MS 1. yüzyıllara, Roma Devrinin başlangıç dönemine ait yerleşimlerin sayıca az olmasına karşın, özellikle MS 2.-3. yüzyıllara ait yerleşimlerin fazla olduğu, MS 4.-7. yüzyıllar arasında ise bölgede çok sayıda yerleşim alanı olduğu anlaşılmaktadır.

2002 yılında çanak çömlek parçalarının yardımıyla saptanan sığ yerleşimler MS 1.-7. yüzyıllara tarihlenen kültür katları olan Kadıköy Kurudere (env. no: L21A036), Türübey Musalar (env. no: L21A056), Dımbazlar Tekkebağları (env. no: L21A025), Türübey Çağıllı (env. no: L21A058) ve Dımbazlar Işıklar Kelle Hüseyin - Şahan Ali Tarlaları arasındaki (env. no: L21A022) alanlardır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 8 vd., lev. 17; res. 1; lev. 18: res. 1)

2001 ve 2002 yıllarında olduğu gibi, 2003 yılında da Roma Devrinin başlarına ait kültür katları olan az sayıda yerleşim saptanmıştır. Pişmiş toprak döşeme levhaları, künkler ve kiremitlerin de ele geçtiği Derbent Ayıldere'de (env. no: L21A101) MÖ 1. yüzyıla ait kabartma bezemeli kâseler ile MS 2. yüzyıla ait astarlı ve yalın çanak çömlek parçaları bulunmuştur (lev. 9: res. 9-10). Bozalan Taşlitepe'de de (env. no: L21A106) MS 1. yüzyıla ait az sayıda çanak çömlek parçasının yanı sıra MS 2.-7. yüzyıllara ait çanak çömleklerle (lev. 9: res. 11), olasılıkla İslami döneme ait sır cürufu, kireçtaşından yağ ya da şarap üretiminde kullanılan bir ezgi taşı ve yapı kalıntılarında ait kiremit parçaları bulunmuştur. Ovakıran Beyalan'da (env. no: L21A070) moloz taştan harçlı duvar örgüsü olan iki sarnıç (lev. 16: res. 53) ile MS 1.-2. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları ve taş yapı kalıntıları görülmektedir.

MS 2.-7. yüzyıllar arasında ait kültür katları olan yerleşimler 2002 yılında saptanan Türübey Köyiçi Mezarlılığı (env. no: L21A057), Bölmekaya Taştepe (env. no: L21A051) (Atik ve Koçel Erdem 2003: 8 vd., lev. 8, res. 2), Dımbazlar Dikilitaş (env. no: L21A020), Bozalan Hatçe'nin Mezarı (env. no: L21A023) ve Dımbazlar Karakuşçanı (env. no: L21A024) sığ yerleşimlerdir. Roma Devrinin başlangıç dönemine ait kültür katları olan yerleşimlere göre, sayıca daha fazladır ve 2003 yılı saptamaları da aynı doğrultudadır. Kadıköy Yılanlıkaşı (env. no: L21A069) yerleşimi kaçak kazılar ve yol yapımı nedeniyle tahrip edilmiştir. Buranın nekropolünde (env. no: L21A06901) ise sandık mezarlar (env. no: L21A0690101) ile pişmiş topraktan urne (env. no: L21A0690102) ve pithos (env. no: L21A0690103) parçaları ele geçmiştir; ele geçen çanak çömlek parçaları MS 2.-5. yüzyıllara aittir. Az sayıda çanak çömlek bulunan Alandız Köy Yıkığı sığ yerleşimi (env. no: L21A079/ lev. 9: res. 12) ile yüzeyde, kenara çekilmiş moloz taşlar görülen, bir tarla halindeki Kırandamı Bıyanlı sığ yerleşimi (env. no: L21A102/ lev. 10: res. 16) ise Roma Devrin-

de iskân edilmişlerdir. Sarımahmutlu Örenarası Palamutluk sığ yerleşiminde (env. no: L21A093/ lev. 9: res. 13) tarla sürümü sırasında gün ışığına çıkartılan Roma Devrine ait bir mil taşı¹⁰ (env. no: L21A089/ lev. 9: res. 15) ise çevreden sürüklenmiş bir buluntu olmalıdır (bkz. s. 19'da "Taşınabilir arkeolojik kültür varlıkları" bölümü). Çünkü Apollonia/ Tripolis'e giden yolun uzunluğunu belirten mil taşının bulunduğu arazi bir Roma Devri caddesi için uygun değildir. Söz konusu arazide taş ve tuğla yapıların bulunduğu, kaçak kazı çukurlarında görülen blok taşlardan ve yüzeyde görülen bol miktardaki tuğla ve kiremitten anlaşılmaktadır. Arazide ayrıca eski yıllarda içine girilen bir oda mezar tarif edilmiş, ancak arazinin sürülmeyen bu kısmı çok yüksek çalılıklarla kaplı olduğundan söz konusu mezar yapısı görülemez. Yerleşimin içinde, kaçak kazılarla ortaya çıkarılmış sandık mezarların çevresinde de bu mezarlara ait düzgün olmayan taş levhalar ile Roma Devrine ait çanak çömlek ve cam parçaları bulunmaktadır.

Doğanköy Yıkıklar'da (lev. 10: res. 17) sandık mezarlardan oluşan nekropol alanının eteklerinde (env. no: L21A07701) (ayrıca bkz. s. 16'da "Sandık mezarlar" bölümü ve lev. 12: res. 28) yer alan sığ yerleşim (env. no: L21A077) geniş bir alana yayılmıştır. Kesmetaş blokların kenara çekildiği tarla görünümündeki bu arazide ele geçen pişmiş topraktan su künkü parçaları, yalın ve astarlı çanak çömlek parçaları MS 2.-5. yüzyıllara tarihlenmektedir. Kadıköy Yılanlıkaşırında (env. no: L21A069) kaçak kazılar ve yol yapımı nedeniyle tahrip edilmiş bir yerleşim alanı ve nekropolde de MS 2.-5. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları, sandık mezarlar ile pişmiş topraktan urne ve pithos parçaları bulunmuştur.

MS 3.- 4. yüzyıllara ait çok sayıda çanak çömlek parçası, pişmiş toprak döşeme levhaları bulunan, tarımsal faaliyetlerle tahrip olmuş Kırandı Curalar Tepetarla (env. no: L21A082) ve yine MS 3.- 4. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları bulunan Doğanköy Kocadüzü sığ yerleşimleri de sadece birkaç yüzyıl iskân edilmiş Roma Devri yerleşimleridir. Kepçelerle yok edilen bir yapıdan heykel çıktığı rivayet olunan Doğanköy Kocadüzü'ndeki yapı kalıntısına ait bol sayıda kiremit, pişmiş toprak döşeme levhaları ve su künkleri büyük ölçüde yok olmuş mimarinin izleridir.

Sarımahmutlu Burçakovası Çay Kızılyar'da (env. no: L21A094) MS 4.-5. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları, MS 4. yüzyıla ait bir pithos (lev. 9: res. 14), iki havan taşı ve bir sütun kaidesi (lev. 16: res. 55) saptanmıştır. Tarla olarak kullanılan Bozalan Çirişlitepe (env. no: L21A107) sığ yerleşiminde de MS 3.-7. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları bulunmakta, ancak mimariye ait izler görülmektedir.

Günümüzde tarım arazisi olarak kullanılan Çamköy Dibektaş Dikiler (env. no: L21A068) ve Kırandı

Curalar Ayaklı Yüzbaşı Hamamı mevkilerinde (env. no: L21A018) Roma Devrine ve aynı devrin son dönemlerine ait çok sayıda çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Yüzbaşı Hamamı Mevkiinde, geçmişte içinde şarap çökeltisi olan pithos'ların bulunduğu ve tahrip edildiği anlatılmıştır.

Roma Devrinin son döneminde iskân edilmiş sığ yerleşimler

Buldan ve çevresindeki araştırmalarda en sık karşılaşılan buluntular, Roma Devrinin son dönemine ait sığ yerleşimlerin kültür katları ve yine bu yerleşimlere paralel aynı devrin son dönemlerine ait sandık mezarlardan oluşan nekropollerdir.

Roma Devrinin son dönemine ait kültür katları olan sığ yerleşimler iki grupta incelenebilir: Sadece MS 4.-7. yüzyıllara ait kültür katları olan yeni yerleşimler ve eski kültür katlarının üzerine kurulanlar. Roma Devrinin son döneminde bölgede yaşam seviyesinin düşük olmasına karşın yeni iskânların görülmesi ilginçtir.

2002 yılı saptamalarından sadece Roma Devrinin sonuna ait kültür katları saptanan sığ yerleşimler: Bozalan Burguludere Akkuyu (env. no: L21A063), Kadıköy Kireçlik (env. no: L21A031), Beyler Kocakesik (env. no: L21A061), Türübey Çümence (env. no: L21A059), Derbent Kumluk (env. no: L21A045), Süleymanlı Dağderesi Helvacılar (env. no: L21A047) ve Kadıköy Köyaltı Çöllükesiği'dir (env. no: L21A037) (Atik ve Koçel Erdem 2003: 9 vd.).

2003 yılı saptamalarında da sadece Roma Devrinin son dönemine ilişkin kültür katları olan yerleşimler söz konusudur; Derbent Boğazçiftlik Bozburun Mevkiinde (env. no: L21A098) son yıllarda Yörüklerin iskân etmiş olduğu antik yerleşim alanında yapı kalıntıları görülmektedir.

Yörüklerin artık terk etmiş olduğu yapıların bulunduğu kısımda toprağa gömülü *in situ* bir pithos, üzüm ya da yağ üretimine ilişkin bir ezgi taşı ve işlik mekânlarının duvarları görülmektedir. Tarla olarak kullanılan alanda ise Roma Devrinin son dönemine ait çanak çömlek parçaları bulunmaktadır.

Kırandı Saritökelen Öreninde (env. no: L21A099) Roma Devrinin son dönemine ait çanak çömlek parçaları bulunan bir arazide, pişmiş topraktan çok sayıda döşeme levhası ve tuğla bulunan bir alanda yakın geçmişte yıkılıp dağıtılmış bir yapının kalıntıları görülmüştür.

Sarımahmutlu Bozburun (env. no: L21A096) ve Ovakıran Sarımahmutlu Kocagöl Çaltılı'da (env. no: L21A071) günümüzde tarla olarak kullanılan, Roma Devrinin son dönemine ait çanak çömlek parçalarının bulunduğu sığ yerleşimler saptanmıştır.

Roma Devrinin son döneminde ve Bizans Devrinde iskân edilmiş sığ yerleşimler

Buldan ve çevresindeki araştırmalar Bizans Devrine ait az sayıda yerleşim olduğunu göstermiştir. 2002 yılında saptanan Kadıköy Kireçlik Sıkmadede (env. no: L21A032) MS 4. yüzyıl - Bizans ve ayrıca Osmanlı devirlerine ait çanak çömlek parçaları, Eski Sazak Köprübaşı Örenlitepe (env. no: M21A009) ve Karaköy Diribol Çınarcık'ta (env. no: L21A017) MS 7.-15. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları, Eski Sazak Örenlik (env. no: M21A008) sığ yerleşiminde ise MS 4.-15. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları bulunmuştur. 2003 yılında saptanan Tekke Kaşıkçı (env. no: L21A110) bir sığ yerleşim ve nekropol alanıdır (env. no: L21A11001). Kaşıkçı muhtarına ait arazi içerisinde, ev duvarında Bizans Devrine ait bir sütun başlığı bulunmaktadır (lev. 10: res. 20). Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Zeytinli Akburunönü'nde (env. no: L21A086/ lev. 10: res. 18) sel tahribatı ile büyük ölçüde yok olan, Bizans Devrine ait bir yapı kalıntısı ve civarında Roma Devrinin son dönemine ve Bizans Devrine ait bol miktarda çanak çömlek ele geçmiştir. Günümüzde tarla olarak kullanılan Karaköy Topbaşlar Arap Mezarlığı Mevkiindeki arazide gözlenen (lev. 10: res. 19) çok miktardaki tuğla parçası, kiremit, Bizans Devri çanak çömleği, kemik parçaları ve sandık mezarlarda kullanılan taş levhalardan, buranın MS 5.-11. yüzyıllar arasında kullanılmış olan bir yerleşim (env. no: L21A116) ve nekropol alanı olduğu saptanmıştır.

HÖYÜKLER

Bölgede çok az sayıda höyük yerleşimi olduğu, yapılan saptamaların üçü geçmemesinden anlaşılmaktadır.

2002 yılında saptanan Yenicekent Çayağzı'ndaki höyük (env. no: L21A028) Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Hellenistik ve Roma devirlerine ait kültür katları içerir ve bölgenin en eski yerleşimlerinden biridir. Günümüzde ise tarım arazisi olarak kullanılmaktadır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 6, lev. 4: res. 1; lev. 21, res. 1). Kireçtaşından doğal bir yükseltinin üzerinde yer alan tepenin modern taş ocağı olarak kullanılması nedeniyle kültür katları çok incelmış, Kalkolitik Devrin son dönemine ve Tunç Devrine ait kültür katları olan Yenicekent Höyüktepe (env. no: L21A010) de bölgenin en eski yerleşimlerinden (Atik ve Koçel Erdem 2003: 6, lev. 16: şek. 1).

Çevreye hâkim konumdaki doğal bir tepe üzerinde yer alan Eski Derbent Höyük (env. no: L21A002), üzerinde surları ve kuleleri yer yer belli olan bir kalenin (env. no: L21A00201/ lev. 8: res. 4) yer aldığı, çok büyük bir höyüktür (Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 18: res. 1-2). 2001 yılında saptanan höyükte Hellenistik, Roma ve Bizans devirlerine ait kültür katmanları-

nın varlığı yüzeyde bulunan çanak çömlek parçalarıyla anlaşılmıştır. 2003 yılı çalışmaları sırasında ise höyükteki en eski yerleşimin Tunç Devrine kadar indiği ve ayrıca kaçak kazılarla kısa bir süre önce ortaya çıkarılmış nekropolünde (env. no: L21A00202) 2001 yılında görülen lahit mezarların dışında, farklı mezar tiplerinin de bir arada kullanıldığı saptanmıştır (lev. 11: res. 23).

NEKROPOLLER

Tümülüsler

Bozalan Kırbıyık Öreni Nekropolü (env. no: L21A00501/ lev. 11: res. 22) 2001 yılında saptanan ören yerinin yakınında, 2002 yılında saptanmıştır. Burada yer alan, çapları yaklaşık 5-6 m, yükseklikleri ise yaklaşık 1.5-2 m olan, moloz taştan tümülüsler, Anadolu'da yaygın olarak görülmeyen basit mezarlardır. Kaçak kazılarla tahrip edilmiş olanları incelendiğinde, ölünün toprağa kazılmış dikdörtgen planlı çukurların içine konulduğu ve mezarın üzerinin moloz taşla suni bir tepecik şeklinde örtülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Sandık mezarların da bulunduğu nekropol alanında 2003 yılında bir kez daha inceleme yapılmış, ancak ağaçlarla ve çalılarla örtülü nekropolde, yüzeyde az sayıda Roma Devri çanak çömlek parçası bulunabilmiştir. Hierapolis (Pamukkale) tümülüslerinin Hellenistik Devirde yapılmış olmaları, Bozalan Kırbıyık Öreni Nekropolündekilerin de aynı devirde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ancak moloz taştan tümülüslerin benzerlerinin bölgede bilinmeyişi nedeniyle, kesin açıklamalar yapabilmek için arkeolojik kazılara gereksinim vardır¹¹. Kırbıyık Nekropolünde tümülüslerin yanı sıra görülen sandık mezarlar ise bölgede Roma Devrinin son döneminde yaygın olarak kullanılan mezar tipidir.

Karya tipi mezarlar

Doğal kayalara oyulmuş, taştan kapaklı Karya tipi mezarlar Buldan ve çevresinde bilinmekle beraber çok az kullanılmıştır. 2001 yılında, Yeni Mahalle Çağış'ta MS 1.-7. yüzyıllara ait çanak çömlekler bulunan nekropol alanlarında (env. no: L21A00301 ve L21A00302), eski yıllarda soyulmuş, kapakları tahrip edilmiş, Karya tipi mezarlar (env. no: L21A0030101) görülmüştür (Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 14: [res. 3]). 2002 yılında, söz konusu saptamalara, Bölmekaya Taştepe'de (env. no: L21A051) MS 3.-4. yüzyıllara ait çanak çömlek parçalarının bulunduğu alanda yer alan bir Karya tipi mezar daha eklenmiştir (Atik ve Koçel Erdem 2003: 12, lev. 8: res. 2).

2003 yılında, kepçelerle gerçekleştirilen kaçak kazılarla nekropolünün bir kısmı tahrip edilen Eski Derbent Höyükte (env. no: L21A002) MÖ 1. - MS 4. yüzyıllara ait çanak çömlek parçalarının çevreye dağıldığı alanda, yamaçta yan yana dizilmiş dokuz adet

Lahit mezarlar

2002 yılında, Yeni Mahalle Çağış'ta (env. no: L21A003) tahrip olmuş bir ören yerinin ve nekropol alanlarının (env. no: L21A00301, L21A00302) yakınındaki evin duvarında ve bahçesinde lahit parçaları görülmüştür (Atik ve Koçel Erdem 2002: 7, lev. 13: [res. 1]). Eski Derbent Höyüğü'nün nekropol alanında da (env. no: L21A00202) 2002 ve 2003 yıllarında, biri yazıtlı olmak üzere (Atik ve Koçel Erdem 2003: 11, lev. 3: res. 1) travertenden yapılmış üç lahit görülmüştür. Söz konusu nekropolde farklı tipte mezarlar da saptanmıştır (bkz. s. 15 vd. "Karya tipi mezarlar" ve "Sandık mezarlar" bölümleri).

Ev tipi mezar

Farklı tipte birçok mezarın saptandığı Eski Derbent Höyük Nekropolünde (env. no: L21A00202) bulunan, kaçak kazılar sırasında son derece zarar görmüş durumdaki bir örneğin kalıntılarında, yalnızca mezar yapısının köşelerindeki duvar örgüsü izlenebilmektedir ve buna dayanarak bunun ev tipi bir mezar olduğu sanılmaktadır. Kısa zaman önce açılmış mezarın içinde ve etrafında dağınık halde ele geçen cam ve pişmiş topraktan *unguentaria*, mezarın MS 1.-2. yüzyıllara tarihlenmesini sağlamıştır.

Urne mezarlar

2002 yılında saptanan Türübey Çümence Nekropolü (env. no: L21A05901) yangın felaketi sonrasında dozerlerle düzeltilerek yok edilmiş bir nekropol alanıdır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 11, lev. 7: res. 2). 2003 yılında saptanan Kadıköy Yılanlıkaşı Mevki-i (env. no: L21A06901) ise kaçak kazılar ve yol yapımı nedeniyle tahrip olmuş bir nekropol alanıdır. Bu alanda düzensiz taş levhaların oluşturduğu sandık mezarların yanı sıra pişmiş topraktan urne ve pithos parçaları ele geçmiştir. Nekropolde ele geçen çanak çömlek parçaları ise MS 2.-5. yüzyıllara aittir.

Pithos mezarlar

2002 yılında, Kadıköy Kurudere'nin muhtarı (Atik ve Koçel Erdem 2003: 12) baraj yolu yakınındaki evinin bahçesinde pithos mezarlar (env. no: L21A036) bulunduğunu, ancak içinde iskeletler bulunan bu kapların tamamen tahrip edildiğini söylemiştir. 2003 yılında ise pithos mezarların saptandığı bir başka nekropol alanı Kadıköy Yılanlıkaşı'dır (bkz. yukarıda "Urne mezarlar" bölümü).

SAVUNMA SİSTEMLERİ

Kaleler

2001 yılında saptanan Eski Derbent Höyük üzerindeki kaleye (env. no: L21A00201) ait kule ve sur kalıntıları (bkz. Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 18: [res. 1-2]) yer yer izlenebilmektedir. Özellikle Hellenistik

ve Roma devirlerinde önemli bir yerleşim olduğu yoğun çanak çömlek buluntularından anlaşılan kale, çevreye hâkim konumuyla yüzyıllar boyu işlevini korumuş olmalıdır. 2002 yılında saptanan Sülüler Asartepe'deki (env. no: L21A016) Bizans kalesi ve gözcü kulesi ise özellikle Bizans Devrinde önemli bir savunma noktası olarak kullanılmış olmalıdır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 14, lev. 12: res. 1-2).

Kuleler

2001 yılında saptanan Altın-tepe Gözcü Kulesi (env. no: M21A002) çevreye hâkim bir konumdadır (bkz. Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 20: [res. 1-2]), ancak tahrip olduğundan günümüzde sadece birkaç blok taşı görülebilmektedir. 2002 yılında saptanan Çaltılıtepe Gözcü Kulesi (env. no: L21A043) ise taştan temelleri kısmen algılanabilen, çevresinde Hellenistik, Roma ve Osmanlı devirlerine ait çanak çömlek parçalarının ele geçtiği bir kuledir (Atik ve Koçel Erdem 2003: 14). Apollonia/ Tripolis (env. no: L21A001) ören yerindeki kule (env. no: L21A00111), duvar örgüsünde devşirme malzemenin (sütun başlıkları) kullanıldığı, günümüzde değirmen olarak adlandırılan bir gözcü kulesidir.

DİNİ YAPILAR

Tapınak

2002 yılında Bölmekaya Mezarlık Tepede (env. no: L21A012) Osmanlı Mezarlığı içinde yer alan en az iki yapıya (tapınak ?) ait Roma Devri mimari parçaları (Atik ve Koçel Erdem 2003: 13, lev. 10: res. 1), günümüzde mezarlık alanı olarak kullanılan bu arazinin Antikçağ'da da kutsal bir alan olduğunu düşündürmektedir.

Kilise ve şapel

2001 yılında Gülalan (env. no: L21A009) Müslüman mezarlığı içinde bulunan, Bizans Devrine ait sütunların bezemeleri Hıristiyanlık dönemi motiflerinden oluşmaktadır. Söz konusu mimari parçalar küçük bir alana yayılmış olup bir Bizans şapeline aittir (Atik ve Koçel Erdem 2002: 7, lev. 17: [res. 2-3]). Yine 2001 yılında Apollonia/ Tripolis ören yerinde küçük bir kilise (env. no: L21A00102) yapısına ait apsisi bir yapı kalıntısı saptanmıştır.

SU YAPILARI

Sarnıçlar

2001 yılındaki çalışmamız sırasında hemen hemen yok edilmiş durumda bir yerleşim olduğunu saptadığımız Bozalan Kırbıyık öreninde (env. no: L21A005) olasılıkla Hellenistik Devire ait şişe biçimli bir sarnıç yer almaktadır (Atik ve Koçel Erdem 2002: 6, lev. 16: res. 1). 2003 yılında Beyler, Ovakıran Be-

yalan Mevkiinde (env. no: L21A070) de kırma taştan ve harçlı duvar örgüsü olan iki adet sarnıç (env. no: L21A07001/ lev. 16: res. 53) ve civarında MS 1.-2. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları, taş yapı kalıntıları görülmüştür.

Su yolları

2003 yılı araştırmalarında Çamköy Delikkaya'da Antikçağa ait bir su yolunun (env. no: L21A067) tüneli saptanmıştır (lev. 16: res. 51). Söz konusu su yolu, Çamköy Köyiçi Mevkiindeki (env. no: L21A066) köy yerleşiminin altında kalan ve halen büyük ölçüde tarım arazisi olarak kullanılan antik yerleşimle ilişkil olmalıdır.

Apollonia/ Tripolis (env. no: L21A001) ören yerinin antik su yolu ise daha önceden saptanmıştır ve kente bu yolla getirilen suyun kaynağının Karşıpınar olduğu düşünülmektedir (Baykan 2003: 38, lev. 4: res. 10).

YOLLAR

2002 yılında Hacıellez Cumhuriyet Mahallesi Kocaçam Mevkiinde (env. no: L21A040), orman içinde yangın güvenlik şeridi açılırken kısmen tahrip edilen, kısmen de modern bir yolun altında kalan ve Buldan ilçe merkezine kadar yer yer takip edilebilen, yaklaşık 3 m genişlikte taş döşemeli bir antik yol saptanmıştır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 13, lev 9: res. 2).

İŞARETLENMİŞ KAYALAR

Karaköy Söbüce Yazılıkaya'da (env. no: L21A014) Eski Yunan alfabesinde kullanılan "omikron", "pi", "yota" harfleri ile işaretlenmiş bir büyük kaya (Atik ve Koçel Erdem 2003: 13) ve Karaköy Söbüce Osman'ın Yeri Mevkiinde de (env. no: L21A015) üzerinde "omikron" ve "pi" harfleri görülen büyük bir kaya saptanmıştır (Atik ve Koçel Erdem 2003: 13, lev. 13: res.1-2). Kayalardaki bu işaretler için iki olasılık söz konusudur; bu kayalar sınır taşı görevi yapmıştır, ya da kaya mezarı yapılmak üzere taşçılar tarafından işaretlenmiştir.

TAŞ OCAKLARI

Apollonia/ Tripolis ören yeri yakınında yer alan Yenicekent Kısıkkaya'daki (env. no: L21A029) traverten ocakları günümüzde de kullanılmaktadır. Kayaların yüzeylerinde Roma Devrine ait taşçı izleri ve sütun parçaları görülmektedir (Atik ve Koçel Erdem 2003: 13, lev. 11: res. 1-2).

İŞLİKLER

Günümüzde bağcılık faaliyetlerinin yoğun olarak sürdürüldüğü Buldan çevresinin antik yerleşimlerindeki işliklerde üzüm ezmek için kullanılan teknelerle, zeytin ya da tahıl ezmeye yarayan dibek taşları bulunmuştur. 2001 yılında, günümüzde bağ olarak kullanılan Yenimahalle Çağış ören yerinde (env. no:

L21A003) kırmızı travertenden yapılmış bir üzüm ezi teknesi görülmüştür. Aynı şekilde 2003 yılında, Sarımahmutlu köyünün cami avlusunda bir yağ işliğine ait taştan bir tekne bulunduğu gözlenmiştir. Sarımahmutlu'da ayrıca, taş ocağında kabaca şekillendirilmiş ve henüz ince işçiliği tamamlanmamış antik bir sütun başlığının (env. no: L21A090/ lev. 15: res. 48) dibek taşı olarak kullanıldığı da saptanmıştır. Sarımahmutlu Burçakovası Çay Kızılyar Mevkiinde (env. no: L21A094) günümüzde tarla olarak kullanılan arazide, MS 4.-5. yüzyıllara ait çanak çömlek parçalarıyla birlikte iki adet dibek taşı da görülmüştür.

TEKİL YAPILAR

Gülalan Kırçınar'da (env. no: L21A008) 2001 yılında saptanan *villa rustica* ve 2003 yılında saptanan Eski Derbent İncirlikabız'daki (env. no: L21A073) *villa rustica*'nın Antikçağ'a ait görkemli yapılar olduğu kaçak kazılarla ortaya çıkartılan mekânlardan ve kaliteli çanak çömlek parçalarından anlaşılmaktadır¹⁵. Bu buluntulara göre Kırçınar'daki Roma villasının MÖ 1. - MS 3. yüzyıllar arasında (lev. 13: res. 38), İncirlikabız'daki villanın da MÖ 1. - MS 1. yüzyıllarda (lev. 13: res. 39; lev. 15: res. 46) kullanıldığı saptanmıştır¹⁶ 2002 yılında saptanan Eski Derbent Karlık Deresindeki (env. no: L21A044) yapı ise civara dağılmış olan çanak çömlek parçalarından anlaşıldığına göre MS 2. - 3. yüzyıllarda kullanılmış olan bir Roma villasıdır.

TANIMLANAMAYAN YAPILAR

Bölgede kaçak kazı tahribatı yaygındır. 2002 yılında saptanan ancak tanımlanamayan yapılar arasında şunlar sayılabilir: Civarında MS 4.-5. yüzyıllara ait çanak çömlek parçaları bulunan Türübey Höyüktaş Tepedeki yapı kalıntısı (env. no: L21A055), moloz taş ve tuğla duvar örgüsü olan Karaköy Kirse/ Kilise (env. no: L21A034) yapı kalıntısı, ayrıca 2003 yılında saptanan Curalar Kırandırmı Göktarla'daki kalıntı (env. L21A095) ile Beyler Soğukkuyu'daki (env. no: L21A072) tarla tesviyesiyle yok edilen, iri biçimsiz taşları tarla kenarında görülen yapı.

TAŞINABİLİR ARKEOLOJİK KÜLTÜR VARLIKLARI

Buldan ilçe merkezinde yer alan Haydar Akın Vakfı'nın (env. no: L21A064) bahçesinde (lev. 16: res. 54) civardaki antik yerleşimlere ait mimari parçalar toplanmıştır (Atik ve Koçel Erdem 2002: lev. 19: res. 3). Yine aynı şekilde Bozalan İlkokulunun bahçesinde büyük olasılıkla yok edilmiş bir yerleşim olan Bozalan Kırbıyık öreninden getirilme mimari parçalar ve "pithoi" görülmektedir. Ayrıca Buldan ilçesinin birçok yerinde taşınabilir arkeolojik kültür varlıkları dağınık olarak bulunmaktadır. Yeni Mahalle Çağış'taki (env. no: L21A003) bir ev duvarında bir lahit parçası (Atik ve Koçel Erdem 2002: lev. 13: [res. 1-2]) ve bahçesinde de bir başka lahit parçası bulunmaktadır.

Kadıköy Camiinin imamına zimmetlenen Hellenistik Devire ait yazıtlı mezar steli (env. no: L21A113) Eski Derbent'te bulunarak buraya getirilmiştir (bkz. lev. 16: res. 52).

Sarımahmutlu köyü içinde mermerden bir payenin alt kısmı (env. no: L21A091/ lev. 16: res. 56) ve bir sütun başlığı (env. no: L21A090), cami avlusunda ise bir yağ işliğine ait taştan bir tekne bulunmaktadır. Ayrıca Sarimahmutlu Örenarası Palamutluk'taki tarlada, üzerinde Grekçe ve Latince yazıt olan bir mil taşı (env. no: L21A089) ele geçmiştir (lev. 9: res. 15). Yazıtta Apollonia/ Tripolis antik kenti ile bir başka kent arasındaki mesafe ve taşı dikenin kimliği belirtilmektedir. Ancak taşın bir kısmı eksik olduğundan Apollonia/ Tripolis'e mesafesi belirtilen kentin adı saptanamamaktadır.

SONUÇ

Denizli'nin Buldan ilçesi sınırları içinde yapılan 2003 yılı bilimsel saptamaları 2002 yılında yapılanlarla paralellik göstermektedir. Neolitik Devirden (Cilalı Taş Devri) itibaren kesintisiz iskân edilmiş olan Buldan'da 2002 yılında ilk kez saptanan, Roma Devrinin son dönemine ait çok sayıda yerleşim ve bu yerleşimlere ait basit sandık mezarların oluşturduğu nekropoller bulunmaktadır. 2002 yılında yapılan, bölge tarihçesi açısından önemli saptamalarından biri de günümüzde önemli bir dokumacılık merkezi olan Buldan'ın bu geleneğinin günümüzden en az bin beş yüz yıl öncesine dayandığıdır. Bu saptamayı ele geçen pişmiş topraktan tezgâh ağırlıkları sağlamıştır. Tunç Devrine ait kültür katları ile Roma Devrine ait kültür katlarının üst üste yer aldığı Bostanyeri/ Arıklar Nekropolü, bilimsel açıdan 2003 yılı saptamalarının en önemlisidir.

Araştırma yapılan her yerde büyük ya da küçük çaplı bir tahribatın söz konusu olduğu gözlenmiştir. Apollonia/ Tripolis antik kenti yakınında, mermer mimari parçaların ve bol miktarda çanak çömlek parçasının bulunduğu Oğuz Kurtbaba'daki (env. no: L21A103/ lev. 8: res. 1-2) antik yerleşimde olduğu gi-

bi, önemli ve büyük yerleşimlerin bile kepçelerle tamamen yok edildiği gözlenmiştir. Ayrıca Curalar Kırandamı Göktarla (env. no: L21A095/ lev. 15: res. 45) baraj suları yüzünden kalıntıların yok olduğu bir yerleşimdir. Tahribat genellikle çok hızlıdır ve iş makineleriyle yapılmaktadır. Bu nedenle, yapılan saptamalar ve bu saptamalardan yararlanarak arkeolojik alanların ve yapıların hızla tescil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Saptanan yerlerin yüzde doksanı tescil edilmemiş durumdadır.

Arkeolojik kültür varlıklarının belgelenmeleri sırasında, envanter fişlerinin ek bilgi kısmında belirtilen kentsel ve kırsal kültür varlıkları, Curalar'daki gibi anıtsal ağaçlar (lev. 14: res. 41) ile Bostanyeri/ Arıklar'daki yayla yerleşimi (lev. 14: res. 42-44), bölgenin arkeolojik kültür değerlerinin yanı sıra diğer kültürel değerler açısından da ne derece zengin olduğunu gösteren farklı örneklerdir.

ÖNERİLER

2001-2003 yılı çalışmalarının esas hedefi olan "Kültür Sektörü" oluşturma bağlamında, bölgenin arkeolojik potansiyeli, çevrenin doğal kaynakları ve yöresel mimarisi bir arada değerlendirilerek turizm kazanımına dönüştürülmesi mümkündür.

Buldan ilçe merkezindeki eski Osmanlı evlerinin restorasyonu ile yetmişli yıllarda heyelan nedeniyle terk edilen bir vadi yerleşimi olan Narlidere'nin özgün mimari tarzının ve antik Apollonia/ Tripolis kenti yakınında bulunan, harap olmuş kaplıcaların yeniden canlandırılması, turizm açısından konaklama imkânları sağlayacaktır. Son yıllarda kaplıca yakınında saptanan gayzerlerin yapılacak tesislerle hayata geçirilmesi ve bölgenin görsel açıdan en görkemli ören yeri olan Apollonia/ Tripolis'in ziyaretçiler için düzenlenerek bir gezi güzergâhı belirlenmesi, yapıları tanıtıcı levhaların yerleştirilmesi ve bir tanıtım kitapçığı hazırlanması gereklidir (bkz. not 6). Aynı zamanda antik kent girişinde ve Buldan ilçe merkezinde ziyaretçiler için gerekli alt yapının oluşturulması, Buldan'ın turizm açısından gelişimine katkı sağlayacaktır. ✎

NOTLAR

1. Konaklama olanakları sağlayan Yenicekent Belediye Başkanı Mehmet Yıldız'a ve bölgedeki araştırmalarımız sırasında rehberlik eden Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği üyelerine teşekkürü borç biliriz.
2. Arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışmaları için gerekli olan, bilgisayar fişleri, proje başkanlarına TÜBA tarafından sağlanmaktadır.
3. 2003 yılında, bilgisayar ortamında veri girmek amacıyla kullanılan envanter fişlerine bazı eklemeler ya-

1. pılmış ve bazı bölümleri değiştirilmiştir. Yeni düzenlenen fişler TÜBA'nın İstanbul Ofisinden sağlanabilir. Aynı yayında hatalı basılan (bkz. Atik ve Koçel Erdem 2003: 19-20) "Tarihçe" başlıklı çizelgenin son ve geçerli şekli ise lev. 1-6'da görüldüğü gibidir.
4. 2001-2002 yıllarında "düz yerleşim" olarak adlandırılan, kültür katları incelenmiş iskân alanları, 2003 yılında "sığ yerleşim" olarak adlandırılmıştır.
5. MSGSÜ Arkeoloji Bölümü ekibi tarafından, Apollonia/ Tripolis'in mimari kalıntıları, çanak çömlek bu-

- luntuları ve daha önceki yıllarda Denizli Müzesi'ne teslim edilmiş olan heykel, yazıt ve sikkelerine ilişkin bir kitap planlandığından antik kentte inceleme, fotoğrafla belgeleme ve ölçüm çalışmaları yapılmıştır.
6. TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri pilot bölge projelerinin hedefi, bölgenin kültürel potansiyelini değerlendirmektir. Bu bağlamda turizm potansiyeli yüksek olan Apollonia/ Tripolis ören yerinde ölçüm, çizim ve yayına yönelik çalışmalar yürütülmekte, bir gezi rehberi hazırlanması ve gezi güzergâhının planlanması çalışmaları sürdürülmektedir.
  7. Strabon, nehrin öneminden ve buranın bir deprem bölgesi olduğundan söz etmektedir (Strabon 1987: 64).
  8. Buldan Antikçağ'da Apollon Hieron adlı bir yerleşimdir (Ramsay 1895: 194). Ancak ilçede bu döneme ait yapılardan hemen hemen hiç iz kalmamıştır.
  9. Bu mimari parçalar Bozalan İlkokulu ve bakkalının bahçesinde ve ayrıca Bozalan Kırbıyık Mevkiinde evlerin bahçelerinde bulunmaktadır (bkz. Atik ve Koçel Erdem 2002: lev. 15: [res. 1-3]; lev. 16: [res. 1-2]).
  10. Mil taşı tutanakla Denizli Müzesi'ne teslim edilmiştir.
  11. Kırbıyık Nekropolünde MSGSÜ Arkeoloji Bölümü ve Denizli Müzesi bir kurtarma kazısı planlamaktadır.
  12. Buldan ilçesi sınırları içerisinde kalan bu bölgede toplu konut yapımı nedeniyle Denizli Müzesi tarafından bir kurtarma kazısı gerçekleştirilmiş ve sandık mezarların oluşturduğu bir nekropol alanı ortaya çıkarılmıştır (bkz. Şimşek 1994, 457-467; Ceylan 1995b, 221-229; Ceylan 2000: 85-89).
  13. Yolun kenarındaki modern mezar, yol yapımı sırasında antik nekropol alanında ortaya çıkan iskelete saygı duyularak yapılmıştır.
  14. Bostanyeri/ Anklar Nekropolü (env. no: L21A112) çanak çömlek buluntuları Neşe Atik tarafından yayına hazırlanmaktadır.
  15. Gülalan Kırkçınar'da (env. no: L21A008) ve Eski Derbent Incirlikabız'daki (env. no: L21A073) *villa rustica*'ların çanak çömlek buluntuları Z. Koçel Erdem tarafından yayına hazırlanmaktadır.
  16. Koçel Erdem, "Denizli Buldan Derbent'te Bir Roma Villasının Çanak Çömlekleri", TÜBA- AR (yayına hazırlanmakta).

KISALTMALAR

RE Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, Stuttgart.

TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, Ankara-İstanbul.

KAYNAKÇA

ATİK, Neşe

2003 "Envanter Fiş Örnekleri ve Açıklamaları. Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Fişi Örnekleri Fiş Kullanım Kılavuzu ve Veritabanının Açıklaması", *Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu*. 19-20. İstanbul: Türkiye Bilimler Akademisi.

ATİK, Neşe, Zeynep KOÇEL ERDEM

2002 "TÜBA-TÜKSEK Buldan (Denizli) Arkeolojik Belgeleme Çalışması", *Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları. Buldan 1/2*: 1-7, lev. 1-20. (TÜBA-TÜKSEK Yayınları), İstanbul: Türkiye Bilimler Akademisi.

2003 "TÜBA-TÜKSEK Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, 2002 Yılı Raporu", *Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları. Buldan 2/2*: 1-16, 93-117. (TÜBA-TÜKSEK Yayınları), İstanbul: Türkiye Bilimler Akademisi.

BAYKAN, Neşet Orhan, Nesrin BAYKAN ve Y. Ersel TANRIÖVER

2003 "Denizli İli Arkeolojik Belgeleme Çalışmaları (Eskil-Antik Su Yolları)", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 1: 33-40, lev. 1-4.

BUCKLER, William Hepburn ve William Mair CALDER

1939 *Monuments and documents from Phrygia and*

Caria: (Monumenta Asiae Minoris Antiqua 6), Manchester: Manchester University.

CEYLAN, Ali

1995a "Tripolis Sütunlu Caddesinde Yapılan Kazı ve Temizlik Çalışmaları", 5. Müze Kurtarma Kazıları Semineri: 159-171 Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

1995b "Denizli, Buldan, Kayrak Mevkii Toplu Konut Alanı Kurtarma Kazısı", 5. Müze Kurtarma Kazıları Semineri: 221-229. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

2000 "Tripolis Antik Kenti ve Buldan Nekropolü Kazı Çalışmaları", Lykos Vadisi Türk Arkeolojik Araştırmaları: 83-88. Lecce: Università di Lecce.

JONES, Arnold M.

1937 *The cities of eastern Roman provinces*. Oxford: Clarendon Press.

KOÇEL ERDEM, Zeynep

2003 "Tripolis (Yenicekent/Buldan-Denizli) Antik Kenti Çanak Çömlekleri", 3. Uluslararası Eskişehir Pısmış Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 380-389. Eskişehir: Tepebaşı Belediyesi.

KEIL, Josef

1939 "Tripolis", *RE* VII A: 203.

MAGIE, David

1950 *Roman rule in Asia Minor to the end of the third century after Christ*. Princeton: Arno Press.

RAMSAY, William Mitchell

1895 *The cities and bishoprics of Phrygia I. The Lycos Valley and South Western Phrygia*. Oxford: Clarendon Press.

1960 *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, çev. Mihri Pektaş. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.

Strabon

1987 *Cografya Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV): 64*. çev. Ad-

nan Pekman. (Arkeoloji ve Sanat Yayınları Antik Kaynaklar Dizisi 1a). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

ŞİMŞEK, Celal

1994 "Denizli, Buldan, Kayrak Mevkii Toplu Konut Alanı Kurtarma Kazısı", 4. *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*: 457-467. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

YEGÜL, Fikret

1992 *Baths and bathing in classical antiquity*, New York: Cambridge Architectural History Foundation.

EK 1: BULDAN ARKEOLOJİK KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTER LİSTESİ 2003

Env. no.	Türü /adı	Buluntu yeri / mevki	Env. no.	Türü /adı	Buluntu yeri / mevki
L21A001	ören yeri	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A026	toplanmış eserler	Yenicekent Belediye bahçesi
L21A00101	tiyatro	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A028	höyük	Yenicekent Çayağzı
L21A00102	kilise	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A029	taş ocağı	Yenicekent Kısıkkaya
L21A00103	surlar	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A031	siğ yerleşim	Kadıköy Kireçlik
L21A00104	t. yapı*	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A03101	nekropol	Kadıköy Kireçlik
L21A00105	t. yapı	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A0310101	sandık mezar	Kadıköy Kireçlik
L21A00106	stoa	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A032	siğ yerleşim	Kadıköy Kireçlik Sıkmedede
L21A00107	hamam	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A03201	nekropol	Kadıköy Kireçlik Sıkmedede
L21A0010701	palaestra	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A0320101	sandık mezar	Kadıköy Kireçlik Sıkmedede
L21A00108	stadion	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A033	ören yeri	Kadıköy Ağılı
L21A00109	dükkan	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A03301	nekropol	Kadıköy Ağılı
L21A00110	nekropol (batı)	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A0330101	sandık mezar	Kadıköy Ağılı
L21A00111	kule	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A034	t. yapı	Karaköy Kirse/Kilise Tepe
L21A00112	nekropol (kuzey)	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A035	nekropol	Kadıköy Göztepesi
L21A00113	su yapısı	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A03501	sandık mezar	Kadıköy Göztepesi
L21A0011301	su bendi	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A036	siğ yerleşim	Kadıköy Kurudere
L21A00114	tak	Yenicekent Apollonia/ Tripolis	L21A03601	nekropol	Kadıköy Kurudere
L21A002	höyük	Eski Derbent Höyük	L21A0360101	pitthos	Kadıköy Kurudere
L21A00201	kale	Eski Derbent Höyük	L21A037	siğ yerleşim	Kadıköy Köyalı Çöllükesiği
L21A00202	nekropol	Eski Derbent Höyük	L21A038	siğ yerleşim	Doğanköy Softalar Makfı
L21A0020201	Karya tipi mezar	Eski Derbent Höyük	L21A03801	nekropol	Doğanköy Softalar Makfı
L21A0020202	sandık mezar	Eski Derbent Höyük	L21A0380101	sandık mezar	Doğanköy Softalar Makfı
L21A0020203	ev tipi mezar	Eski Derbent Höyük	L21A039	siğ yerleşim	Doğanköy Çolaklar Deliali
L21A0020204	lahit mezar	Eski Derbent Höyük	L21A03901	nekropol	Doğanköy Çolaklar Deliali
L21A003	ören yeri	Yenimahalle Çağış	L21A0390101	sandık mezar	Doğanköy Çolaklar Deliali
L21A00301	nekropol	Yenimahalle Çağış	L21A040	antik yol	Hacıelaz Cumhuriyet Mahallesi
L21A0030101	Karya tipi mezar	Yenimahalle Çağış	L21A041	siğ yerleşim	Doğanköy Yel Değirmeni
L21A0030102	lahit	Yenimahalle Çağış	L21A042	siğ yerleşim	Derbent Çaltılı
L21A00302	nekropol	Yenimahalle Çağış	L21A043	kule	Çaltılıtepe
L21A0030201	kaya mezarı	Yenimahalle Çağış	L21A044	villa rustica	Eski Derbent Karlık Deresi
L21A00303	işık	Yenimahalle Çağış	L21A045	siğ yerleşim	Derbent Kumluk
L21A004	siğ yerleşim	Bozalan Uzuntarla	L21A046	siğ yerleşim	Süleymanlı Dağderesi
L21A005	ören yeri	Bozalan Kırbıyk	L21A047	nekropol	Süleymanlı Dağderesi Helvacılar
L21A00501	nekropol	Bozalan Kırbıyk	L21A04701	sandık mezar	Süleymanlı Dağderesi Helvacılar
L21A0050101	sandık mezar	Bozalan Kırbıyk	L21A048	nekropol	Süleymanlı Kurucayayla
L21A0050102	sandık mezar	Bozalan Kırbıyk	L21A04801	sandık mezar	Süleymanlı Kurucayayla
L21A00502	sarnıç	Bozalan Kırbıyk	L21A049	nekropol	Cumhuriyet Mahallesi Lastikçi Ali'nin Bağı
L21A006	siğ yerleşim	Bozalan Gavurdamı	L21A04901	sandık mezar	Cumhuriyet Mahallesi Lastikçi Ali'nin Bağı
L21A007	siğ yerleşim	Gülalan Gavurdamı	L21A051	siğ yerleşim	Bölmekaya Taştepe
L21A00701	t. yapı	Gülalan Gavurdamı	L21A05101	nekropol	Bölmekaya Taştepe
L21A00702	kaya mezarı	Gülalan Gavurdamı	L21A052	nekropol	Hasanbeyler
L21A008	villa rustica	Gülalan Kırkıncınar	L21A05201	sandık mezar	Hasanbeyler
L21A009	şapel	Gülalan Gavurdamı	L21A053	nekropol	Hasanbeyler Kuruerikyeri Şabular
L21A010	höyük	Yenicekent Höyüktepe	L21A05301	sandık mezar	Hasanbeyler Kuruerikyeri Şabular
L21A011	ören yeri	Yeni Çatak Gavurdamı	L21A054	siğ yerleşim	Türlübay Ballibelen Çamiçi
L21A012	kutsal alan	Bölmekaya Mezarlıktepe	L21A05401	nekropol	Türlübay Ballibelen Çamiçi
L21A01201	tapınak	Bölmekaya Mezarlıktepe	L21A0540101	sandık mezar	Türlübay Ballibelen Çamiçi
L21A013	kaya mezarı	Karaköy Dikilitaş Deliktaş	L21A055	t. yapı	Türlübay Höyüktaş Tepe
L21A014	işaretlenmiş kaya	Karaköy Söbüce Yazılıkaya	L21A056	siğ yerleşim	Türlübay Musalar
L21A015	işaretlenmiş kaya	Karaköy Söbüce Osman'ın Yeri	L21A057	siğ yerleşim	Türlübay Köyiçi Mezardüzü
L21A016	kale	Sülüler Asartepe	L21A058	siğ yerleşim	Türlübay Çağılı
L21A017	siğ yerleşim	Kadıköy Diribol Çınarcık	L21A05801	nekropol	Türlübay Çağılı
L21A018	siğ yerleşim	Kırandamı Curalar Ayaklı Yüzbaşı Hamamı	L21A0580101	sandık mezar	Türlübay Çağılı
L21A019	nekropol	Hasanbeyler Bacaksızlar	L21A059	siğ yerleşim	Türlübay Çümence
L21A01901	sandık mezar	Hasanbeyler Bacaksızlar	L21A05901	nekropol	Türlübay Çümence
L21A020	siğ yerleşim	Dimbazlar Dikilitaş	L21A0590101	urne	Türlübay Çümence
L21A021	siğ yerleşim	Dimbazlar Işıklar Kula Tarlası	L21A060	nekropol	Beyler Kirse Tepesi
L21A02101	nekropol	Dimbazlar Işıklar Kula Tarlası	L21A06001	sandık mezar	Beyler Kirse Tepesi
L21A0210101	sandık mezar	Dimbazlar Işıklar Kula Tarlası	L21A061	siğ yerleşim	Beyler Kocakesik
L21A022	siğ yerleşim	Dimbazlar Işıklar Kelle Hüseyin - Şahan Ali tarlaları arası	L21A06101	nekropol	Beyler Kocakesik
L21A023	siğ yerleşim	Bozalan Hatçe'nin Mezarı	L21A0610101	sandık mezar	Beyler Kocakesik
L21A024	siğ yerleşim	Dimbazlar Karakuşçanı	L21A062	siğ yerleşim	Bozalan Burguludere Akkuyu
L21A025	siğ yerleşim	Dimbazlar Tekkebağları	L21A063	siğ yerleşim	Bozalan Burguludere Akkuyu
L21A02501	nekropol	Dimbazlar Tekkebağları	L21A06301	nekropol	Bozalan Burguludere Akkuyu
L21A0250101	sandık mezar	Dimbazlar Tekkebağları			

Env. no.	Türü/adı	Buluntu yeri / mevki
L21A0630101	sandık mezar	Bozalan Burguludere Akkuyu
L21A064	toplanmış eserler	Buldan Haydar Akın Vakfı bahçesi
L21A065	toplanmış eserler	Bozalan okul bahçesi
L21A066	ören yeri	Çamköy Köyiçi
L21A067	su yolu	Çamköy Delikkaya
L21A068	siğ yerleşim	Çamköy Dibektaş Dikiler
L21A069	siğ yerleşim	Kadıköy Yılanlıkaşı
L21A06901	nekropol	Kadıköy Yılanlıkaşı
L21A0690101	sandık mezar	Kadıköy Yılanlıkaşı
L21A0690102	urne	Kadıköy Yılanlıkaşı
L21A0690103	pithos	Kadıköy Yılanlıkaşı
L21A070	siğ yerleşim	Övakıran Beyalan
L21A07001	sarnıç	Övakıran Beyalan
L21A071	siğ yerleşim	Sarımahmutlu Kocagöl Çaltılı
L21A072	t. yapı	Beyler Soğukkuyu
L21A073	villa rustica	Eski Derbent İncirlikabız
L21A074	siğ yerleşim	Beyler Küse Tepesi
L21A075	siğ yerleşim	Beyler Kadıbağları
L21A076	nekropol	Derbent Bostanderesi
L21A07601	sandık mezar	Derbent Bostanderesi
L21A077	siğ yerleşim	Doğanköy Yıkıklar
L21A07701	nekropol	Doğanköy Yıkıklar
L21A0770101	sandık mezar	Doğanköy Yıkıklar
L21A078	siğ yerleşim	Alandız Bahçe Mevkii
L21A07801	nekropol	Alandız Bahçe Mevkii
L21A0780101	sandık mezar	Alandız Bahçe Mevkii
L21A079	siğ yerleşim	Alandız Köy Yığı
L21A080	nekropol	Alandız Kule Mevkii
L21A08001	sandık mezar	Alandız Kule Mevkii
L21A081	nekropol	Alandız Köyiçi
L21A08101	sandık mezar	Alandız Köyiçi
L21A082	siğ yerleşim	Kırandamı Curalar Tepetarla
L21A08201	nekropol	Kırandamı Curalar Tepetarla
L21A0820101	sandık mezar	Kırandamı Curalar Tepetarla
L21A083	nekropol	Kırandamı Curalar Dombici Gözelen
L21A08301	sandık mezar	Kırandamı Curalar Dombici Gözelen
L21A084	siğ yerleşim	Kırandamı Curalar Ayaklı Tepetarla
L21A08401	nekropol	Kırandamı Curalar Ayaklı Örenlik
L21A0840101	sandık mezar	Kırandamı Curalar Ayaklı Tepetarla
L21A085	siğ yerleşim	Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Kabağaçlı
L21A08501	nekropol	Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Kabağaçlı
L21A0850101	sandık mezar	Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Kabağaçlı
L21A086	siğ yerleşim	Boğazçiftlik Sülüler Hayranbağları Zeytinli Akburunönü
L21A087	nekropol	Kırandamı Havva'nın Kızı
L21A08701	sandık mezar	Kırandamı Havva'nın Kızı
L21A088	nekropol	Kırandamı Karataş
L21A08801	sandık mezar	Kırandamı Karataş
L21A089	mil taşı	Sarımahmutlu Örenarası Palamutluk
L21A090	sütun başlığı	Sarımahmutlu
L21A091	paye	Sarımahmutlu
L21A092	siğ yerleşim	Karaköy Tekeliler Karıncalı

Env. no.	Türü/adı	Buluntu yeri / mevki
L21A092 01	nekropol	Karaköy Tekeliler Karıncalı
L21A0920101	sandık mezar	Karaköy Tekeliler Karıncalı
L21A093	siğ yerleşim	Sarımahmutlu Örenarası Palamutluk
L21A093 01	nekropol	Sarımahmutlu Örenarası Palamutluk
L21A0930101	sandık mezar	Sarımahmutlu Örenarası Palamutluk
L21A094	siğ yerleşim	Sarımahmutlu Burçakovası Çay Kızılyar
L21A09401	dibek taşı	Sarımahmutlu Burçakovası Çay Kızılyar
L21A09402	dibek taşı	Sarımahmutlu Burçakovası Çay Kızılyar
L21A095	siğ yerleşim	Curalar Kırandamı Göktarla
L21A09501	t. yapı	Curalar Kırandamı Göktarla
L21A096	siğ yerleşim	Sarımahmutlu Bozburun
L21A097	ören yeri	Derbent İltanlı
L21A098	siğ yerleşim	Derbent Boğazçiftlik Bozburun
L21A099	siğ yerleşim	Kırandamı Sarıtökelen/ Ören
L21A100	siğ yerleşim	Kırandamı Curalar Göktarla
L21A101	siğ yerleşim	Derbent Ayıldidere
L21A102	siğ yerleşim	Kırandamı Bıyanlı
L21A103	ören yeri	Oğuz Kurtbaba
L21A104	nekropol	Aktaş
L21A10401	sandık mezar	Aktaş
L21A105	sekopol	Aktaş
L21A10501	sandık mezar	Aktaş
L21A106	siğ yerleşim	Bozalan Taşlitepe
L21A107	siğ yerleşim	Bozalan Çirişlitepe
L21A108	siğ yerleşim	Bozalan Çirişlitepe
L21A109	stel	Eski Derbent
L21A110	siğ yerleşim	Tekke Kaşıkçı
L21A11001	nekropol	Tekke Kaşıkçı
L21A1100101	sandık mezar	Tekke Kaşıkçı
L21A111	nekropol	Kaşıkçı Kireçlik
L21A11101	sandık mezar	Kaşıkçı Kireçlik
L21A112	nekropol	Bostanyeri Anıklar
L21A11201	sandık mezar	Bostanyeri Anıklar
L21A113	stel	Eski Derbent
L21A114	nekropol	Bostanyeri Anıklar İsalar Kocaçam
L21A11401	sandık mezar	Bostanyeri Anıklar İsalar Kocaçam
L21A115	nekropol	Bostanyeri Anıklar Kumralı Tepesi
L21A11501	sandık mezar	Bostanyeri Anıklar Kumralı Tepesi
L21A116	siğ yerleşim	Karaköy Topbaşlar Arap Mezarlığı
L21A11601	nekropol	Karaköy Topbaşlar Arap Mezarlığı
L21A1160101	sandık mezar	Karaköy Topbaşlar Arap Mezarlığı
L21A117	siğ yerleşim	Eski Derbent Höyüğün kuzeyindeki tarla
L21A118	nekropol	Doğanköy Kocadüzü
L21A119	nekropol	Bostanyeri Anıklar, İsalar Kocaçam
M21A002	kule	Altın-tepe
M21A008	siğ yerleşim	Eski Sazak Örenlik
M21A009	siğ yerleşim	Eski Sazak Köprübaşı Örenli Tepe
M21A011	ören yeri	Yeni Çatak Gavurdamı
M21A01101	nekropol	Yeni Çatak Gavurdamı
M21A0110101	sandık mezar	Yeni Çatak Gavurdamı

* t. yapı tanımlanamayan yapı

ARKEOLOJİK KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTER FİŞİ			
Modern Adı:		Enlem:	Envanter No:
Eski Adı:		Boylam:	Eski No:
Antik Adı:		Rakım:	Pafta No:
İl:			
İlçe:		Köy:	
Tür:		Mevkii:	
Konum:		Yükseklik:	
Boyut:			
TARİHÇE			
Kronoloji:		Devir/Dönem:	Kültür/Devlet:
SÖZEL ANLATILANLAR VE KISMEN SORGULANANLAR			
Yer			
Tanım			
Tahribat			
Sorun/ Ek Bilgi			
Gözlem/ Öneriler			
Toplama / Belgeleme Yüzey Bulguları			
ARAŞTIRMA TARİHİ			
İlk Bulunuş:		Arazide Hazırlayanlar:	
İlgili Yayın:		Saptama Tarihi:	
ARŞİV BİLGİLERİ			
S/B Foto:		Kullanılan Kısaltma:	
Renkli Foto:		Buluntu Depolama:	
Diji Foto:		Ek Belge:	
Saydam:		Tescil:	
Çizim:		Tarih:	
Video:		Sayı:	
		Kurul:	

Şek. 1. Arkeolojik kültür varlıkları envanteri arazi fişi.

Levha 2

ARKEOLOJİ YERİ GİRİŞ SAYFASI

Türkiye Bilimler Akademisi KÜLTÜR MÜHÜRÜ V.1.0

Arkeoloji	ENVANTER NUMARASI		GÖRSEL MALZEME / ARŞİV BİLGİLERİ
Kentsel	MODERN ADI		İLK BULUNUŞ
Kırsal	ESKİ ADI		İLGİLİ YAYINLAR
Etnobotanik	ANTİK ADI		ARAZİDE HAZIRLANANLAR
Etnografya	ENLEM (K)	° ' " .00 "	TESPİT TARİHİ
Sözlü Tarih	BOYLAM (D)	° ' " .00 "	S/B FOTOĞRAF NUMARASI
Jeoloji	RAKIM	.00 m.	RENKLİ FOTOĞRAF NUMARASI
	ESKİ NUMARA		DİJİTAL FOTOĞRAF NUMARASI
	1/25000 PAFTA NUMARASI		SAYDAM NUMARASI
	İL		HARİTA NUMARASI
	İLÇE		PLAN NUMARASI
	KÖY		RÖLÖVE NUMARASI
	MEVKİİ		KROKİ NUMARASI
	YÜKSEKLİK	.00 m.	VİDEO NUMARASI
	BOYUT	.00 X .00 m.	ARŞİV YERİ
	TUR		BULUNTU DEPOLAMA
	KONUM		EK BELGE
	TARİHÇE		KISALTMA
			TESCİL DURUMU
			TESCİL TARİHİ
			TESCİL KURUMU
			TESCİL NUMARASI

ERLE TEMİZLE

Veri Girişi Sorgu Analiz CBS

ARKEOLOJİ YERİ GİRİŞ SAYFASI

Türkiye Bilimler Akademisi KÜLTÜR MÜHÜRÜ V.1.0

Arkeoloji	ERLE TEMİZLE	TESCİL DURUMU
Kentsel	YERİ	TESCİL TARİHİ
Kırsal	TANIMI (ANAHTAR KELİMELER)	TESCİL KURUMU
Etnobotanik	TANIMI	TESCİL NUMARASI
Etnografya	TAHRİBAT (ANAHTAR KELİMELER)	TESCİL DERESESİ
Sözlü Tarih	TAHRİBAT	Resin Ekle Yeri Kayıt
Jeoloji	SORUN / EK BİLGİ (ANAHTAR KELİMELER)	Kaydet
	SORUN/ EK BİLGİ	
	GÖZLEM / ÖNERİLER (ANAHTAR KELİMELER)	
	GÖZLEM/ ÖNERİLER	
	TOPLAMA/BELGELEME	
	YÜZEY BULGULARI (ANAHTAR KELİMELER)	
	YÜZEY BULGULARI	

Resin Ekle Yeri Kayıt

Kaydet

S/B Resin Saydam • Farka • Digital Çizim

Resim Büyük

Veri Girişi Sorgu Analiz CBS

Şek. 2. Arkeolojik kültür varlıklarına ilişkin envanter bilgilerinin bilgisayar ortamında kaydedilmesi için TÜBA tarafından geliştirilen Access tabanlı envanter fişi.

TÜBA-TÜKSEK PROJESİ					
ARKEOLOJİK KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTER FİŞ AÇIKLAMASI					
Modern adı	metin, el ile (manuel)				
Eski adı	metin, el ile				
Antik adı	metin, el ile				
Enlem	tekrarlanamayan değer, el ile		(format: ..° ..' ..")		
Boylam	tekrarlanamayan değer, el ile		(format: ..° ..' ..")		
Rakım	sayı, el ile		(format: ..° ..' ..")		
Envanter no.	tekrarlanamayan değer, el ile		(format: en fazla 11 karakter)		
Eski no.	metin, el ile				
1:25000 pafta no.	açılan liste kutusu, el ile		(format: 1:25000 ölçekli pafta numaraları listelenir)		
İl	diğer formlarla aynı sistemde olacak				
İlçe	diğer formlarla aynı sistemde olacak				
Köy	metin, el ile				
Mevki	metin, el ile				
Yükseklik	sayı, el ile		(format: ..... cm, m, km)		
Boyut	sayı, el ile		(format: .....X..... cm, m)		
Tür	açılan liste kutusu - çoktan çoklu seçim (ÇÇS)				
Agora	Dolmen	Kilise	Nymphaeion	Sebasteion	Tak
Anıt mezar	Eksedra	Köprü	Kaya anıtı	Siğ yerleşim	Tanımlanamayan yapı
Antik liman	Gymnasion	Kule	Kaya resmi	Sinagog	Tarih öncesi mezarlık
Antik yol	Hamam	Kütüphane	Kutsal alan	Stadion	Tapınak
Askeri tesis	Heroon	Lahit	Konut	Stel	Taş ocağı
Asklepieion	Höyük	Latrina	Odeion	Stoa	Teras yerleşimi
Baptisterion	İşlik	Maden ocağı	Ostothek	Su kanalı	Tiyatro
Batık	Kale	Macellum	Ören yeri	Su yapıları	Tümüls
Batık şehir	Karya tipi mezar	Mahzen	Palaestra	Su yolu	Urne
Bazilika	Kaya evleri	Megalitik anıt	Paleolitik buluntu yeri	Sunak	Villa rustica
Bent	Kaya mezarı	Menhir	Pithos mezar	Sur	Yapılı mağara
Bouleuterion	Kaya sığınağı	Mezar	Saray	Şapel	Yazıt
Çakmaktaşı atölyesi	Kaya tapınağı	Mil taşı	Sandık mezar	Şehir kapısı	Yeraltı yerleşimi
Çifte höyük	Kemer	Nekropol	Sarnıç	Tahıl ambarı (horrea)	
Dağınık yerleşim					
Konum	Çoktan çoklu seçim (ÇÇ)				
Ada	Deniz kıyısı	Ova	Sualtı	Vadi yamacı	Yayla
Akarsu taraçası	Göl kıyısı	Plato	Tepe	Yamaç	Zirve
Dağ	Nehir yatağı	Sirt	Vadi içi		
Tarihçe	açılan liste kutusu- çoktan çoklu seçim (ÇÇ)				
	Detaylı bilgi için TARİHÇE sayfasına bakınız!				

Şek. 3. "Kültür-Kitap" veritabanına arkeolojik kültür varlıkları envanter verilerini girilebilmek için gerekli bilgiler (devamı için bkz. şek. 4).

Levha 4

Sözel Anlatılanlar ve Kısmen Sorgulananlar						
Yeri	metin, el ile					
Tanımı	metin, el ile					
sözel bölümde de sorgulanabilmesi için belirlenmiş anahtar kelimeler girilebilir						
Anahtar kelimeler: (Çoktan çoklu seçim) (ÇCS)						
Agora	Dolmen	Kemer	Megalitik anıt	Sinagog	Tak	
Anıt mezar	Eksedra	Kilise	Menhir	Stadion	Tanımlanamayan yapı	
Antik liman	Gymnasion	Konut	Nekropol	Stoa	Tapınak	
Antik yol	Hamam	Köprü	Nymphaeion	Su kanalı	Tarih öncesi mezarlık	
Askeri tesis	Höyük konisi	Kule	Odeion	Su tüneli	Taş ocağı	
Asklepieion	İşlik	Kutsal alan	Ostothek	Su yapıları	Tiyatro	
Baptisterion	Kale	Kütüphane	Palaestra	Su yolu	Tümülüs	
Batık	Karya tipi mezar	Lahit	Pithos mezar	Sunak	Urne	
Batık şehir	Kaya anıtı	Latrina	Sandık mezar	Sur	Villa rustica	
Bazilika	Kaya mezarı	Macellum	Saray	Şapel	Yazıt	
Bent	Kaya resmi	Maden ocağı	Sarnıç	Şehir kapısı	Yeraltı yerleşimi	
Bouleuterion	Kaya tapınağı	Mahzen	Sebasteion	Tahıl ambarı (Horrea)		
Tahribat	metin, el ile		Anahtar kelimeler: açılan liste kutusu (çoktan çoklu seçim) (ÇCS)			
Ağaçlandırma	Arazi düzeltme	Doğal aşınma	Tarımsal faaliyet	Taş ocağı	Yapılaşma	Diğer
Alt yapı çalışmaları	Baraj yapımı	Kaçak kazı	Taş çekme	Toprak çekme	Yol yapımı	
Sorun / Ek bilgi	metin, el ile		Anahtar kelimeler: açılan liste kutusu (çoktan çoklu seçim) (ÇCS)			
Ağaç	Depo	Kemer	Kırsal yapı	Konut	Mescit	Su yapıları
Askeri tesis	Fosil yatağı	Kentsel yapı	Kırsal yerleşim	Köprü	Mezarlık	Sur
Bent	Han	Kentsel yerleşim	Kışla	Kule	Saray	Türbe
Cami	Kale	Kervansaray	Kilise	Kümbet	Sarnıç	Yatır - ziyaret
Değirmen						
Gözlem / Öneriler	metin, el ile		Anahtar kelimeler: açılan liste kutusu (çoktan çoklu seçim) (ÇCS)			
Turistik potansiyeli var	Bilimsel açıdan önemli		Acil koruma gerekli			
Toplama / Belgeleme	metin, el ile					
Yüzey bulgular	metin, el ile		Anahtar kelimeler: açılan liste kutusu (Çoktan çoklu seçim) (ÇÇ)			
Cam	Dibek taşı	El değirmeni	Figürin	Lahit parçası	Mimari süsleme	Stel
Çanak çömlek	Döşeme levhası	Ezgi taşı	Künk	Mil taşı	Mozaik	Tuğla
Değirmen taşı	Duvar resmi	Ezgi teknesi	Kiremit	Mimari parça	Sikke	Yazıt
Arşiv bilgileri						
İlk bulunuş	metin, el ile			Siyah - beyaz foto	metin, el ile	
İlgili yayınlar	metin, el ile			Renkli foto	metin, el ile	
Arazide hazırlayanlar	metin, el ile			Dijital foto	metin, el ile	
Saptama tarihi	tarih, el ile örnek: 30.01.2004			Saydam	metin, el ile	
Arşiv yeri	metin, el ile			Çizim	metin, el ile	
Ek belge	metin, el ile			Video	metin, el ile	
Kullanılan kısaltma	metin, el ile					
Buluntu depolama	metin, el ile					
Tescil durumu	Açılan liste kutusu: (çoktan tekli seçim) (ÇTS) diğer fişlerle aynı sistemde olacak					
	Tescilsiz					
	Tescilli					
	Tescil tarihi (metin, el ile)					
	Tescil kurulu (metin, el ile)					
	Tescil no (metin, el ile)					
	Tescil derecesi (metin, el ile)					

Şek. 4. Arkeolojik kültür varlıkları envanteri için "Kültür-Kitap" veritabanına veri giriş açıklamaları (şek. 3'ten devam).

TARİHÇE		
Tarihçe Türkiye'deki veriler doğrultusunda düzenlenmiştir.		
TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR MÖ 2.000.000 - 2000		
Tarih öncesi çağlar, Türkiye'de ilk insanın varoluşundan yazının icadına kadar olan zaman dilimidir.		
Taş Devri MÖ 2.000.000- 3000 Taş Devri, taş aletlerinin kullanıldığı devirleri içerir.		
Paleolitik (Yontma Taş) MÖ 2.000.000 -14.000		
Alt Paleolitik	Acheul	
Orta Paleolitik	Moustier	
Üst Paleolitik	Levallois	
Çaytaşı	Aurignac	
Epi Paleolitik/ Mezolitik (Orta Taş) MÖ 14.000 - 10.000/ 8000		
Geometrik Mikrolit		
Mikrolit		
Neolitik (Yeni/ Cilalı Taş) MÖ 10.000/ 8000 - 5500		
Çanak çömleksiz Neolitik	Çanak çömleksiz Neolitik B	İlk Neolitik boya bezemeli
Çanak çömlekli Neolitik	Proto-Hassuna	Kırmızı astarlı
İlk Neolitik	Hassuna	Proto Halaf
Son Neolitik	Impresso	Fikirtepe
Çanak çömleksiz Neolitik A	Koyu yüzü açkılı	Son Neolitik boya bezemeli
Maden Devri MÖ 5500-300 Maden Devri, maden türlerinin kullanıldığı dönemleri içerir.		
Kalkolitik (Bakırtaş) MÖ 5500 – 3000		
İlk Kalkolitik 5500-4500	Ege - Balkan boya bezemeli	Saman yüzü
Orta Kalkolitik 4500-3500	Ubeid	Uruk
Son Kalkolitik 3500-3250/ 3000	Can Hasan 2	Beycesultan
Halaf	Vinça	Kumtepe
Hacılar	Toptepe	
Tunç MÖ 3000 - 1200		
İlk Tunç 3000 - 2000	Karadeniz İlk Tunç Çağı	Hitit İmparatorluğu
Orta Tunç 2000 - 1450	Ege Minos	Minyan
Son Tunç 1450 - 1200	Ege Miken	Batı Anadolu 2. bin
Karaz	Ege Kiklat	Doğu Anadolu 2. bin
Doğu Anadolu boya bezemeli	Trakya Azero	Suriye (Mezopotamya) 2. bin
Alışar III boya bezemeli	Hatti Beylikleri	3. bin Kültürleri
Yortan - Batı Anadolu	Asur Kolonileri	2. bin Kültürleri
Demir/ Karanlık/ Geometrik MÖ 1200 - 300		
İlk Demir	Asur İmparatorluğu	Frig Krallığı
Buckel	Doğu Akdeniz kültürleri	Trak Krallıkları
Kaba karanlık	Proto Geometrik	İlk Geometrik
Son Miken sonrası (Sub Miken)	Doğu Anadolu boya bezemeli	Olgun Geometrik
Gri çanak çömlekler	Akamenid Krallığı	Son Geometrik
Son Hitit Krallığı	Urartu Krallığı	Son Geometrik sonrası (Sub Geometrik/ Oryantalizan)

Şek. 5. "Kültür-Kitap" veritabanına arkeolojik kültür varlıklarına ilişkin tarih bilgilerinin girilebilmesi için gerekli açıklamaları (devamı için bkz. şek. 6).

Levha 6

TARİH ÇAĞLARI MÖ 2000 -				
Tarih çağları yazının icadından sonraki zaman dilimidir (Türkiye için).				
İlkçağ MÖ 2000 - MS 395				
İlkçağ, yazının icadından Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne kadarki zaman dilimidir (Türkiye için). Bu tanıma göre İlkçağ, Orta Tunç'tan itibaren başlamaktadır. Ancak, aynı zamanda Maden Devri karakterini de sürdüren Orta Tunç - Demir devirleri bu tarihçe tablosunda Maden Devri başlığı altında toplanmıştır. Antikçağ ifadesi ise İlkçağ, içinde yalnızca Yunan ve Roma devirlerini içeren zaman dilimi için kullanılmaktadır.				
Arkaik MÖ 700/ 660 - 500/ 480				
Arkaik (ilk dönem) 700/ 660 - 580/ 570		Lydia Krallığı	Sardes Satraplığı	
Arkaik (orta dönem) 580/ 570 - 540/ 535		Pers İmparatorluğu	İyonya Şehir Devletleri	
Arkaik (son dönem) 540/ 535 - 500/ 480		Daskyleion Satraplığı		
Klasik MÖ 700/ 480 - 323				
Klasik (ilk dönem) 500/480 - 450		Son Klasik 400 - 323	Frigya Satraplığı	
Klasik (olgun dönem) 450 - 400		Karya Satraplığı	İyonya Satraplığı	
Hellenistik MÖ 323-30				
Hellenistik (ilk dönem) 323 - 200		Ptolemaioslar	Kommagene Krallığı	
Hellenistik (orta dönem) 200 - 100		Lysimakhoslar	Bitinya Krallığı	
Hellenistik (son dönem) 100 - 30		Antigonoslar	Pontus Krallığı	
Büyük İskender'in İmparatorluğu		Bergama Krallığı	Galat Krallığı	
Seleukoslar				
Roma MÖ 1. yy - MS 7. yy				
Roma (Cumhuriyet devri) MÖ 1. yy		Roma (İmparatorluğun orta dönemi)		
Roma (İmparatorluğun başlangıcı)		Roma (İmparatorluğun sonu)		
Ortaçağ MS 395 -1453				
Ortaçağ, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden İstanbul'un fethine kadar olan zaman dilimidir.				
Bizans MS 7. - 15. yy				
Bizans		Bizans (orta dönem)	Anadolu Selçukluları	
Bizans (ilk dönem)		Bizans (son dönem)	Haçlı Devletleri	
İkonoklast dönem		Büyük Selçuklular	Latin Krallığı	
Anadolu Beylikleri MS 9. - 13. yy				
Antakya Beyliği	Mengücekler	Ahlat-şahlar	Karamanlılar	Dulkadiroğulları
Urfa Beyliği	Danişmentler	Çandaroğulları	Karasioğulları	Osmanoğulları
İlhanlılar	Artuklular	Çobanoğulları	Ladik Beyliği	Zengiler
Ramazanoğulları	Dilmaçoğulları	Eretnaoğulları	Pervaneoğulları	Eyyubiler
Sahipataoğulları	İnaloğulları	Eşrefoğulları	Aydinoğulları	Memluklar
Tacetinoğulları	Karakoyunlular	Hamitoğulları	Germiyanoğulları	Saruhanlılar
Saltuklular	Akkoyunlular	Kadı Burhaneddin Ahmet		
Yeniçağ MS 1453-1789 Yeniçağ İstanbul'un fethinden Fransız İhtilali'ne kadar olan zaman dilimidir.				
Osmanlı				
Osmanlı (ilk dönem) (1299 - 1453)				
Yakınçağ MS 1789 -				
Osmanlı				
Osmanlı (klasik dönem)				
Osmanlı (son dönem)				
Osmanlı (çöküş dönemi) 1699 (Karlofça Antlaşması) - 1923				
Türkiye Cumhuriyeti 1923 -				
BELİRSİZ Tarihlenemeyen arkeolojik buluntular için kullanılır.				

© TÜBA-TÜKSEK (Prof. Dr. A. BATUR, Prof. Dr. U. ESN, Prof. Dr. A. ÖDEKAN, Doç. Dr. N. ATIK, Yrd. Doç. Dr. A. AĞIR, Yrd. Doç. Dr. A. ÖZTÜRK, Yrd. Doç. Dr. Z. KOÇEL ERDEM)

Renk - Tarihçe ilişkileri

Tarihçe I. kademe

Tarihçe II. kademe

Tarihçe III. kademe

Tarihçe IV. kademe

Şek. 6. "Kültür-Kitap" veritabanına arkeolojik kültür varlıklarına ilişkin tarih bilgilerinin girilebilmesi için gerekli açıklamaları (şek. 5'ten devam).

Şek. 7. Buldan ve çevresinde envanterlenen arkeolojik kültür varlıklarının işaretlendiği 1/25000 ölçekli haritanın bir bölümü.

Şek. 8. Yukarıdaki 1/25000 ölçekli haritadan ayrıntı.

Levha 8

Res. 1. Oğuz Kurtbaba ören yeri (env. no: L21A103) günümüzde tamamıyla tarım arazisi halindedir.

Res. 2. Oğuz Kurtbaba ören yerinde bulunan, Severuslar dönemine ait bir mimari parça.

Res. 3. Derbent İltanlı yerleşimi (env. no: L21A097) İltanlı Barajına hâkim bir tepede yer almaktadır.

Res. 4. Eski Derbent Höyük (env. no: L21A002) ve kuzeyindeki tarla (env. no: L21A117) çanak çömlek parçaları bulunan bir yerleşimdir.

Res. 5. Curalar Kırandamı Göktarla (env. no: L21A095). Günümüzde orman arazisi olan ören yerinde, ağaçlar arasında birçok yapı kalıntısı ve araziye dağılmış yapı taşları görülmektedir.

Res. 6. Kırandamı, Curalar Ayaklı Tepetarla (env. no: L21A084) mevkiindeki tarım arazisi kültür katları incelmış bir sığ yerleşimdir.

Res. 8. Boğazçiftlik, Sülüler Hayranbağları Kabağaçağı (env. no: L21A085) günümüzde tarım arazisi olarak kullanılan, yüzeyinde çok sayıda çanak çömlek parçası bulunan bir yerleşimdir.

Res. 7. Boğazçiftlik, Sülüler Hayranbağları Kabağaçağı'nda (env. no: L21A085) bulunan bir *lydion*.

Res. 22. Bozalan, Kırbıyık Nekropolü (env. no: L21A00501) büyük ölçüde tahrip olmuş durumdadır.

Res. 23. Eski Derbent Höyük Nekropolünün (env. no: L21A00202) bir kısmı kepçelerle tahrip edilmiştir.

Res. 24. Bostanyeri, Anıklar Isalar Kocaçam nekropol alanı (env. no: L21A114) modern kömür ocakları ve kaçak kazılar yüzünden tahrip olmuş durumdadır.

Res. 25. Kaşıkçı, Kireçlik Nekropolünde (env. no: L21A111) yol yapımı sırasında oluşan kesitte kısmen tahrip olmuş bir sandık mezar görülmektedir.

Res. 27. Alandız, Bahçe Mevkiindeki nekropol (env. no: L21A07801) yol yapımı sırasında kesilmiş ve sandık mezarların bazıları görülebilir hale gelmiştir.

Res. 26. Alandız, Kule Mevkiindeki Nekropolde (env. no: L21A080) yol yapımı sırasında tahrip olan antik bir mezar, mezarlara saygı ifadesi olarak, köylüler tarafından yeniden yapılmıştır.

Levha 12

Res. 28. Doganköy, Yıkıklar'da bir sığ yerleşim (env. no: L21A077) ve nekropol alanı (env. no: L21A07701) bulunmaktadır.

Res. 29. Hasanbeyler, Bacaksızlar Nekropolünde (env. no: L21A019) kaçak kazılarla açılmış bir sandık mezar görülmektedir.

Res. 30. Aktaş Nekropol alanının (env. no: L21A104) bir kısmı günümüzde tarla olarak kullanılmaktadır.

Res. 31. Aktaş Nekropolündeki sandık mezarlardan biri tarla kenarındaki kesitte görülmektedir.

Res. 32. Aktaş Mevkiinde bulunan bir başka nekropolde (env. no: L21A105) yolun kestiği kısımda sandık mezarlar (env. no: L21A10501) görülebilmektedir.

Res. 33. Sarımahmutlu, Örenarası Palamutluk'taki nekropolde (env. no: L21A09301) kaçak kazılarla ortaya çıkan sandık mezarlar bulunmaktadır.

Res. 34. Kırandı, Curalar Ayaklı Örenlik nekropolünde (env. no: L21A08401) sandık mezarların çoğu tamamen tahrip edilmiş ve taşları tarla kenarlarında toplanmıştır.

Res. 9. Derbent, Aylidere (env. no: L21A101) yöresin, Roma Devrinin başlarına ait kültür katı bulunan az sayıdaki yerleşiminden biridir.

Res. 10. Derbent, Aylidere'de (env. no: L21A101) MÖ 1. yüzyıla ait kabartma bezemeli kâseler ile MS 2. yüzyıla ait astarlı ve yalın çanak çömlek parçaları bulunmuştur.

Res. 11. Bozalan, Taşlitepe Mevkii (env. no: L21A106), Roma Devrine ait sığ yerleşimdir.

Res. 12. Alandız Köy Yıkığı (env. no: L21A079) yoğun bitki örtüsü nedeniyle az sayıda çanak çömlek parçası bulunan bir sığ yerleşimdir.

Res. 13. Sarımahmutlu, Örenarası Palamutluk'ta (env. no: L21A093) kaçak kazılarla tahrip olmuş bir Roma Devri yerleşimi bulunmaktadır.

Res. 14. Sarımahmutlu, Burçakovası Çay Kızılyar Mevkiinde (env. no: L21A094) bulunan, MS 4. yüzyıla ait *pthos*.

Res. 15. Sarımahmutlu, Örenarası Palamutluk Mevkiinde tarla sürümü sırasında bulunduğu söylenen mil taşı (env. no: L21A089).

Levha 10

Res. 16. Kırandı Bıyanlı'daki Roma Devri yerleşimi (env. no: L21A102) günümüzde bir tarladır.

Res. 17. Doğanköy Yıkıklar'daki ören yeri (env. no: L21A077), sandık mezarlardan oluşan nekropol alanının (env. no: L21A07701) eteklerinde, kesme taş blokların kenara çekildiği bir tarla görünümündedir.

Res. 18. Boğazçiftlik, Sülüler Hayranbağları Zeytinli Akburunönü'nde (env. no: L21A086) sel yüzünden tahrip olmuş bir Bizans Devri yapısına ait kalıntılar görülmektedir.

Res. 19. Karaköy, Topbaşlar Arap Mezarlığı Mevkiinde, MS 5.-11. yüzyıllara ait bir yerleşim (env. no: L21A116) ve nekropol (env. no: L21A11601) bulunmaktadır.

Res. 20. Tekke Kaşıkçı (env. no: L21A110) köyünde bir evin duvarında Bizans Devrine ait devşirme bir sütun başlığı bulunmaktadır.

Res. 21. Bostanyeri, Arıklar İsalı Kocaçam Mevkiindeki nekropol alanı (env. no: L21A119) orman yangın güvenlik şeridi açılırken tahrip edilmiştir.

Res. 35. Yenicekent, Apollonia/ Tripolis'te (env. no: L21A001) bulunan, kabartma bezemeli çanak çömlek üretimi için kullanılan negatif kalıp parçası.

Res. 36. Yenicekent, Apollonia/ Tripolis'te (env. no: L21A001) bulunan çanak çömlek parçaları.

Res. 37. Bostanyeri, Arıklar Nekropolünde (env. no: L21A112) yol inşaatının açtığı kesitte bulunan, Tunç Devrine ait testi.

Res. 38. Gülaalan Kırkçınar'daki *villa rustica*'da (env. no: L21A008) yapılan kaçak kazılar sırasında etrafa dağılmış çanak çömlek parçaları.

Res. 39. Eski Derbent, İncirlikabız'da kaçak kazı yapılan bir *villa rustica*'da (env. no: L21A073) ortaya çıkmış çanak çömlek parçaları.

Levha 14

Res. 40. Bostanyeri, Arıklar'daki yayla yerleşimi.

Res. 41. Curalar'da bir anıt çınar ağacı.

Res. 42-43. Bostanyeri, Arıklar'da bulunan günümüz yayla yerleşiminde ahır ve ev olarak kullanılan yapılar.

Res. 44. Bostanyeri, Arıklar'daki bir yayla evinin iç mekânından ayrıntı.

Res. 45. Kalıntıları, İtlanlı Barajının zaman zaman yükselen suları ile aşınmış Kırandamı, Curalar Göktaarı'daki Antikçağ yerleşimi (env. no: L21A095).

Res. 46. Eski Derbent İncirlikabız'da uzun süreli kaçak kazılarla tahrip edilmiş bir *villa rustica* (env. no: L21A073).

Res. 47. Hasanbeyler'de bostan olarak kullanılan bir nekropolde (env. no: L21A052) yok edilmiş mezarlara ait taşlar tarla kenarına dizilmiştir.

Res. 48. Sanmahmutlu'da saptanan, henüz tamamlanmamış bir sütun başlığı (env. no: L21A090).

Res. 49. Bostanyeri, Arıklar İsalar Kocaçam Mevkiindeki nekropolde (env. no: L21A114) çok küçük bir kömür işletmesi bulunmaktadır.

Res. 50. Yenicekent, Apollonia/ Tripolis (env. no: L21A001) Buldan'ın en iyi korunagelmiş ve en büyük ören yeridir.

Levha 16

Res. 51. Çamköy, Delikkaya Mevkiindeki su yoluna (env. no: L21A067) ait tünel.

Res. 52. Eski Derbent'te bulunup Kadıköy Camiinin bahçesine getirilen, üzeri yazıtlı mezar steli (env. no: L21A113) Hellenistik Devire aittir.

Res. 53. Beyler, Ovakıran Beyalan Mevkiinde bulunan iki sarnıçtan biri (env. no: L21A07001).

Res. 54. Buldan ilçe merkezinde, Haydar Akın Vakfı'nın bahçesinde (env. no: L21A064) korunan bir paye başlığı.

Res. 55. Sarımahmutlu, Burçakovası Çay Kızılyar'da tespit edilen bir sütun kaidesi (env. no: L21A09403).

Res. 56. Sarımahmutlu köyünde bulunan, mermerden bir payenin alt kısmı (env. no: L21A091).